

Globaal

Kosovo's Economy
EU Foreign Policy
Organic Food in Africa
Globalizing Differently

Central Asia &
Caucasus:

Destination
Unknown

Globaal Jaargang 15 No2 – Mei 2008

Contact-information:

KIB
p/a dept. Politieke Wetenschappen
Van Evenstraat 2B
3000 Leuven
KIB@student.kuleuven.ac.be
Fax: 016/323088

General inquiries

Marian.cramers@student.kuleuven.be

Editor-in-chief

Marian Cramers

Editors

Marian Cramers
Tom De Wachter

Layout

Marian Cramers

Responsible publisher

KIB

Contributors for this issue

Mike Vanneste
Waldo Vanderhaeghen
Stephan Keukeleire
Thijs Rommens
Marian Cramers
Peter Tom Jones
Tom De Wachter

KIB – ON-LINE

Find us on the net at www.kib.be
Register at the **KIB-mailinglist** to stay informed on all KIB-activities.

Globaal:

Through this magazine, KIB attempts to offer a forum for students that wish to express themselves within the boundaries of our mission. If you would like to contribute by writing an article on an international topic, feel free to contact us. Articles will not be published anonymously and the authors take full responsibility. The board of KIB retains the right to refuse, shorten or edit all articles.

Contents

EDITORIAL

Letter from the presidents - 2

REGIONAL ISSUES

Independent Kosovo faces an Uncertain Future - 3

An introduction to Georgia – 6

Georgia, a country shifting to the West?

Zuidelijke Kaukasus - 9

Regio van Paradoxen

Central Asia - 18

Destination Unknown

EU

Boek - The Foreign Policy of the European Union - 22

Structureel Buitenlands Beleid

Europa en Turkije - 26

De Stagnatie van een Belofte

ENVIRONMENT & TRADE

The Cult of Organic Imposed on Africa - 30

Starved by the Rich

Anders Globaliseren - 32

Boekrecensie

EDITORIAL**Letter from the presidents**

Dear reader of Globaal,

The world is no longer limited to the borders of towns or even countries, but is interconnected in a global system. That was acknowledged by the founders of KIB in 1945 and has become more true every day. The increasing importance of internationalisation in everyday life is still the main reason of existence of the Association of International Affairs (KIB).

This Globaal is all about high politics. At the outset, the focus goes to the ex-USSR, with articles about the Central Asian republics, Georgia and the Southern Caucasus in general. As power relations are shifting to the east, the strategic importance of Central Asia is growing. Not only do the countries over there possess vast amounts of raw materials, specifically oil and gas, they are also located strategically between a seemingly re-emerging Russia and China, the country everybody talks about these days. The Southern Caucasus, then, also plays a crucial strategic role. It separates, in Huntington's words, the orthodox civilization from the Muslim world. Russia is keen on maintaining stability in the region, if only to prevent its own Northern Caucasus republics to end up in unrest and civil war. The frozen conflicts in Georgia might be hotter than ever, taking into account the shooting of two Georgian unmanned planes in Abkhazian airspace.

Furthermore, this Global contains three articles about the European context. First, Marian Cramers discusses why Turkey might never join the EU, despite its recognition as a candidate member state in 1999. In the same sphere, Stephan Keukeleire describes how European foreign policy should look like to make Europe really matter internationally. A relevant testcase for European policy is Kosovo. Here Waldo Vanderhaeghen

looks at the viability of Kosovo's independence. The question posed there is whether or not Kosovo's political economy is suitable as base for a developing nation.

Also the dogma of 'biological is good' is put into question in this issue. The need for food is on top of the political agenda with rising food prices and millions starving as a consequence. Yet biological food is still promoted by the rich as 'good', but is that really what the poor need? Is an agricultural revolution not a better answer to poverty and hunger? Are the rich starving the poor? These questions are joined by the book review written by Peter Tom Jones, that firmly addresses several of the issues surrounding the globalization theme.

We'd like to thank the redaction of Globaal for the work they've put in this edition. Furthermore we'd like to express our thanks to the whole board for their efforts in organising activities during this year. We are looking forward to a fruitful next KIB-year with a new board and fresh ideas. The successful activities from past years will be continued, though, namely the trips to NATO and the European Parliament and the cocktailparty. We are already preparing some new lectures and debates on which we hope to welcome you. More information on www.kib.be.

Mike Vanneste and Waldo Vanderhaeghen,
Presidents of KIB

Independent Kosovo faces an uncertain economic future

By: Waldo VANDERHAEGHEN

"From today onwards, Kosovo is proud, independent and free," Prime Minister Hashim Thaci announced in an address to parliament February the 17th 2008. Hearing those words, tens of thousands of ethnic Albanians came on the street to celebrate. However justifiable their celebration, the party may end with a serious hangover and a bad case of headache.

Kosovo rates as one of the poorest regions in Europe. The Kosovo government reports an unemployment rate of 42.0-43.7 percent with 90 percent of them in long-term unemployment. According to the World Bank, the average annual salary for the population is 1,243 euro, resulting in 37 percent of the population living in poverty and surviving on less than 1.42 euro/day. On top of that Kosovo is wracked by corruption and organized crime. 15-20 percent of the Kosovo economy is run by the organized crime by estimates of UNMIK, that same UN mission is mentioned in numerous corruption charges, thereby closely resembling several of Kosovo's leading politicians they work with. It comes as no surprise that Kosovo ranks in the top quintal of the world's most corrupt countries, next to Nigeria and Cameroon with 67 percent of the population reporting having to pay a bribe to

get a service (transparency international global corruption barometer 2007).

Kosovo's economic situation

"The secessionists ignore the economic realities" Ruth Wedgwood, a professor for international law and diplomacy at John Hopkins University in Baltimore, wrote in a commentary in The Wall Street Journal on Feb. 9. She is one of those researchers who think Kosovo has little to nothing to gain from independence. "Kosovo has coal, lead and a workforce, but it lies in a corner of Europe where only a few tourists ever go." But not everybody agrees with this statement. The World Bank and UNMIK foresees a brighter future for the people of Kosovo.

Franz Kaps is an independent advisor to the World Bank and strongly believes in the potentials of Kosovo. Geologists recently conducted a survey and came up with some good news. Kosovo may be richer than many think with vast amounts of high-quality lignite coal (up to 15 billion tons), considerable amounts of nickel, lead, zinc, bauxite and even some traces of gold.

15-20 percent of the Kosovo economy is run by the organized crime by estimates of UNMIK, that same UN mission is mentioned in numerous corruption charges, thereby closely resembling several of Kosovo's leading politicians they work with.

The World Bank predicts Southern Europe will need up to 4,5 gigawatt of additional electricity by 2012, creating vast potential for Kosovo's economy. But by pointing out the potential of Kosovo, Kaps also points to the problem. The problem is the state of Kosovo's mining industry

which has to improve radically and that can only happen after the political, juridical and economic relations are made stable.

Those political, juridical and economic relations concerning Kosovo were and still are for a big part the responsibility of The United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK). Looking at the macroeconomic results of 2007 they are rightfully proud of what they have done. Notwithstanding a significant reduction in foreign assistance and public expenditures, Kosovo's GDP is estimated to have grown by about 3 percent. Clearly, this time growth was not driven by increased public expenditure or donor spending, but by a better performance of the private sector. Several economic indicators also signaled improved economic performance. After a fall in 2005, Kosovo's exports grew remarkably in 2006 by 54 percent, with a modest growth of imports by 5 percent. Furthermore, the rate of non-housing private investment grew impressively by 61 percent and lending to the private sector also increased. These remarkable results were achieved by privatization of publicly owned enterprises, the implementation of the euro and membership of

While approximately one billion euro is put in repairing Kosovo's old and worn out main power central, power failings occur every day.

the Central Europe Free Trade Area (CEFTA). However, if Kosovo wants to maintain its economic development and build upon the economic foundations which have so far been put in place by UNMIK, big reforms are still needed. Kosovo's economic development is still most severely constrained by interruptions in the electricity supply, weak capacity of public institutions, and the lack of adequate skills in the

labor market. But Kosovo's main obstruction to a brighter future is the omnipresent organized crime, corruption and lack of transparency.

About wedding dresses, corruption and the international community

The Minnesota daily reports of a ordinary story that perfectly reflects the problems Kosovo has to deal with. It's noon on a weekday, and Kosovar fashion designer Krenare Rugova's sewing machines are strangely silent. Rugova, young and U.S.-educated, is trying to build an upscale clothing business in her homeland. But she can't work because the power has gone out for the second time this morning. "They just shut me down. I'm thinking, 'OK, I'll get all these wedding dresses finished in an hour,' and then 'zap.' It's very frustrating."

Every citizen in Kosovo has an emergency generator by hand. While approximately one billion euro is put in repairing KEK, Kosovo's old and worn out main power central, power failings occur every day. The question is how this is possible and where the KEK-billion has gone to. The answer to this is corruption. 4.5 million euro were stolen from power import during 2000-01, buying equipment from public tenders, purchasing computers from friends' companies,... The number of allegations is immense, the charges numerous, the convictions rare. The problem of corruption is not unique to KEK, the whole society is drenched in corruption. A survey performed by the United Nations Development Program (UNDP) showed that 80 percent of Kosovo's people consider corruption the main problem of everyday life. The institutions named as most corrupt were the Kosovo Energy Corporation (KEK), customs service, hospitals, the presidency, and the government. Bajram Kosumi, former prime minister stating that friends paid for his private jet flight; Ali Sadriu, minister of economy and finance in the previous government, allocating

430,000 euro to his nephew for implementing a dentistry project in the town of Ferizaj; former president Rugova purchasing six government vehicles for 1,5 million euro (which is more than twice the true value) with a car dealership owned by a relative,... Bribery, extortion, cronyism, nepotism, patronage, graft, and embezzlement, it is all too common in Kosovo. And not only within the Kosovo government, also the international organizations are swimming along the tide of corruption according to the respondents of the UN survey. The facts are there to support this claim. Leme Xhema, Bedri Rama and Uno Nielsen are known for corruption and signing dubious contracts. Former deputy head of UNMIK, Gerhard Fischer, and another high official, Ranier Lesar were also under investigation. Joe Trutschler, a former UN official was sentenced in Germany to 3,5 year in prison for embezzling 3,9 million euro from the Kosovo Energy Corporation budget (Kosovo B).

Not only the KEK, a.k.a. 'Kosovo B' but also Kosovo C is getting known for corrupt practices. The case of the former Principal Deputy Special Representative Steven Schook is one example or indication of this. He was one of the main promoters of "Kosovo C": a new coal power plant; a huge project with a huge budget. Kosovo's heavily subsidized solution to the power shortages (Kosovo C) may fall once again to corruption. The question is how Kosovo will climb out of the economic valley with such widespread corruption that damages the economic tissue of Kosovo. Only effective, strong and exemplary political leadership can rectify this situation. Let that now just be the problem.

The man that proclaimed Kosovo's independence and sits as prime minister of Kosovo, Mr. Hashim Thaçi is a convicted war criminal and former head of the Kosovo

Liberation Army. He was also head of the Drenica group, a mafia group who controlled 10-15 percent of criminal activities in Kosovo by trafficking heroin, cocaine, arms, stolen cars as well as engaging in prostitution and upholding international contacts. His sister may very well be the perfect example for that, as she is married to Sejdija Bajrush, one of the leaders of the infamous Albanian mafia.

The Kosovo cocktail

The question posed at the beginning of this article was whether or not the party will end with a bad hangover. But as we all know, we have to forecast the morning after the party by looking at what we drank, so let's look at the ingredients for Kosovo's cocktail.

Kosovo's economic situation at this moment is not very positive with a high percentage of unemployed, a low productivity and a lot of energy shortages. Kosovo's economy has however big potential in the mining industry, it has the advantage of low wages and last but not least the UNMIK has pushed through some important and fruitful reforms. However, as stated before the Kosovo government still has loads of work and reforms to plan and accomplish. The biggest challenges are the electricity interruptions, the weak capacity of public institutions and the lack of adequate skills in the labour market.

The man that proclaimed Kosovo's independence and sits as prime minister of Kosovo, Mr. Hashim Thaçi is a convicted war criminal and former head of the Kosovo Liberation Army. He was also head of the Drenica group, a mafia group who controlled 10-15 percent of criminal activities in Kosovo.

high levels of corruption penetrating the whole society from the bottom to the top, from the poorest to the richest and most powerful, from the peasant to the prime minister. This creates a very hard and difficult situation. Independent Kosovo faces an very uncertain economic future.

Kosovo's cocktail may prove to become an economic Molotov cocktail.

Those are in principle challenges that are controllable and manageable. But an effective policy towards Kosovo's problems is blocked. The reason for that is organized crime and the

<http://www.nrcnext.nl/nieuws/internationaal/article937096.ece>

An introduction of Georgia

Georgia: a country shifting to the west?

By: Tom DE WACHTER

The history of Georgia is typically one of a border state, where stronger neighboring states came and went. This doesn't mean that Georgia was constantly a victim of looting armies passing by. It also had its golden century in the 12th century, where it was a regional power concentrated on the south of the Caucasus.

This power vanished with the arrival of the Mongols hordes and the kingdom disintegrated in the 15th century. The Georgian state also has another feature common with the other Caucasian states: it's a constructed country. The population consists of "Georgians", "Armenians", "Russians", "Azeri's" and many regional identities. Besides ethnics, faith divides even more the "Georgian people" where Georgian-orthodox, Russian-orthodox, Armenian-apostolic and different forms of the Islam consolidate the different ethnic groups. In that perspective we can compare the Caucasian countries with those of the Balkan. Similar to the case of the Balkans, Georgia became so diverse thanks to its history of disintegration and occupation. If you ever want to understand the country, you need to understand the history of it.

After its golden century, Georgia became a victim of interfering empires (Ottoman, Persian, Khanates). It was disintegrated and the coasts were annexed by the Ottoman and Persian Empire. This does not mean that the empires controlled the interior of Georgia in the 15th-17th century. The interior was controlled by local warlords. During these centuries the diversity of the Caucasus was further broadened. Muslims became important through the annexation of parts of Georgia by the Persian and Ottoman Empire and the Christian faith was getting more and more diverse.

The Soviets saw it as an act of friendship and brotherhood towards the Georgian people, even celebrating it in 1983. The Georgians had another perception.

Only when the Ottoman and Persian Empire was declining in power, the Georgians could regain some real independence. That was concluded with the unification of two eastern Georgian kingdoms in the kingdom of Kartli-Kakheti in 1762. This new kingdom was the rebirth of a new Georgian state but it was not powerful enough to sustain the threats coming from the Ottoman and Persian empires. In the north however an ally against the Moslem empires was gaining power. An alliance with the Orthodox Russian Empire was the best option. This alliance was formally written in the treaty of Georgievsk (1783), but the alliance was hardly strong. When the Persians invaded Georgia in 1795, Russia was mobilizing too late to have an effect. The Russian empire annexed even the Georgian state in 1801. This annexation is an example how the relations between Georgia and Russia would stay. The Soviets saw it as an act of friendship and brotherhood towards the Georgian people, even celebrating it in 1983. The Georgians had

another perception, which became visible with the protest at the celebration of the treaty in 1983. The protests showed the problems between the Georgians and Russians. The Georgians didn't see the Russians as brothers with more or less the same faith principles and norms but only as neighbors. An idea that became even more imminent after the collapse of the Soviet Union, where Georgians took a firm stand against the communist party.

We can conclude that in the period of the "Russian occupation", with a short independent phase in 1917-1921, the problems in the Caucasus were getting more and more complicated. The ethnic borderlines were changed drastically by the politics of Stalin (entire "peoples", like the Chechens, who had "joined the Germans" were sent to Siberia until the 1953), the Orthodox Church gained again of importance, Russians became an important minority and the territorial borders of the (socialist) states were changed.

The end of the Soviet Union was the beginning of a difficult period in the Georgian history. It was the beginning of the Georgian Civil war that lasted from 1988 until 1993, with repercussion until today. Chaos was maybe the best word to describe the situation of Georgia during the

beginning of the nineties. We can describe 3 large conflicts:

Georgian civil war

Georgia – Abkhazia

Georgia – South Ossetia

The **Georgian civil war** was a conflict between two political elites with their respective leaders:

(a) Gamsakhurdia and (b)

Kitovani/Shevardnadze. This conflict can be

considered as a typical conflict during a transition period. The political conflict between

the government and opposition spilled over to armed militias that created a tense atmosphere.

In the end, the Russian government could intervene in Georgia at the advantage of Shevardnadze. The Georgian membership of

the CIS (since 1993) gave the Russian government the legal ground to intervene. The

government was restored and the opposition under Gamsakhurdia was repressed. In the end

the Georgian government became more or less pro-Russian but Georgia gained the stability to

create a more stable democracy.

The **Georgian-Abkhazian and Georgian-South-Ossetian** are conflicts where the

separatists are fighting for independence and doubt the authority of the Georgian state. These

two conflicts are considered as “frozen conflicts” but the position of the Russia is

difficult here. The Russian presence in both of these regions is considered as “peacekeeping

forces” but they actually facilitate the two de-facto independent regions. The Georgian

government considers them as threatening to the state because of the spill-over effect they

can have on other parts of the diverse Georgia.

The “frozen conflicts” are probably the main reason why Georgia is turning its focus on the west. Joining the CIS in 1993 was not only a choice made to improve the power of the Georgian Government, but also for a solution concerning the “frozen conflicts”. Nevertheless, the results of the CIS-membership were low on

the issue. More than ten years after the membership the situation is still the same as in 1993. These poor results led to a reserved opinion towards the CIS as a regional institution. This explains for instance the creation of the GUAM and the strong participation of Georgia in it.

The new president of Georgia, Saakashvili, used the “frozen conflicts” as one of his main demands. He still sees a diplomatic solution as the standard but his reaction towards the semi-independent region of Adzharskaya creates doubts about his peaceful ambitions. The West is the solution in the eyes of Saakashvili with NATO-membership as the ultimate goal. If membership is possible, article 5 of the NATO-agreement would protect the Georgian state against any intrusion of its sovereignty and through the NATO, Georgia can improve its links with a new ally: the United States of America. This vision is for instance very clear when we take into account the strong participation of the Georgian army in Iraq and Afghanistan. Membership of the European Union is of a lesser degree, because it can't give a strong article 5.

In the economic domain, we can also notice a shift towards the west. Certainly the trans-Caucasian pipeline was of great importance in the shift. A project that became less profitable after the construction of the Russian “Blue stream”. Nevertheless, this pipeline is of great

importance to the Georgian economy. It is one of the only options to restore the national economy to the pre-war level.

If membership is possible, article 5 of the NATO-agreement would protect the Georgian state against any intrusion of its sovereignty.

With the shift towards the west we can ask ourselves what are the real priorities of Georgia. Is it a question of reducing the threat from Russia? Is it a question of reconstructing Georgia in the pre-WWII borders? Does Georgia have real ambitions to transform the country in a western liberal democracy? This is an important question if you consider the consequences that could occur when Georgia is admitted in western organizations such as the EU and the NATO. The region stays without any doubt one of the most complex and dangerously in the world. A region where Georgia is the strongest independent national country besides Russia. A region where Islam meets Christianity and ethnic borders follow a jigsaw pattern. A region that is important for the transit of energy towards the west. It is one of

the political boxes of Pandora where actions need to be taken very cautiously.

A destabilised Georgia would have spill-over effects to the other nations. The question remains if Georgia is really becoming a "western country". It is certainly willing to become a member state of western organizations, but its history of violence (even under Saakashvili) is dangerous to be associated with. There are three possibilities. First the Georgian political establishment want to use western interest in the country as a bargain towards Russia, but it considers itself not as western. Second, Georgia wants to become a western country with all the conditions. Thirdly it wants to use its western contacts as an ally concerning the independence of Georgia, the same kind of relationship as the Georgian-Russian one in 1783.

Only the future will tell which strategy the Georgian political establishment has taken. Let's all hope it was the second one.

De Zuidelijke Kaukasus Regio van paradoxen

Door: Thijs ROMMENS

Geprangd tussen het Midden Oosten, Rusland, de Zwarte en de Kaspische Zee bevindt de Zuidelijke Kaukasus zich op een strategische positie in de hedendaagse internationale politiek. Desondanks is de aandacht voor deze

regio beperkt en verschijnen er slechts sporadisch berichten in de media over de betrokken landen; Armenië, Azerbeidzjan en Georgië. Deze fragmentarische berichtgeving geeft op het eerste gezicht een verwarrend beeld; regimes die aanvankelijk als democratiserend worden afgebeeld slaan bijvoorbeeld maanden later hardhandig

betogingen met hetzelfde oogmerk uiteen. Dit artikel probeert aan de hand van enkele paradoxen de stereotypen die vaak opduiken over de regio te duiden en zo het zwart-wit beeld te nuanceren.

Een regio zonder eigen identiteit

De Zuidelijke Kaukasus wordt vaak als één regio beschouwd en behandeld door externe actoren. Zo hebben zowel de EU als de VS een verantwoordelijke voor de gehele regio en proberen beide een coherent overkoepelend beleid tot stand te brengen. Deze groepering berust eerder op een negatieve definitie; de Zuidelijke Kaukasus is het stuk land dat valt tussen andere (groot)machten zoals Rusland, Turkije en Iran. Het feit dat de drie landen grenzen aan elkaar vertaalt zich niet automatisch in een politieke samenwerking. In het verleden zijn er slechts 2 momenten geweest waar er wel sprake was van een politiek project dat zo goed als de hele regio omvatte. Enkele maanden in 1918 bestond er een Transkaukasische Federatie en van 1922 tot 1936 vormde hetzelfde gebied één Republiek binnen de Soviet Unie. Twee oorzaken van deze uiterst beperkte politieke eenheid kunnen worden aangeduid: de extreme etnische heterogeniteit van de regio en de invloed van opgelegde grenzen.

De Zuidelijke Kaukasus, en de gehele Kaukasus bij uitbreiding, is sinds de oudheid een geschikte woonplaats voor binnenvallende en emigrerende bevolkingsgroepen. Het komen en gaan van deze volkeren heeft geleid tot een divers lappendeken van stammen en taalgroepen waardoor de Kaukasus een van de meest cultureel diverse regio's ter wereld is. Naast de vele minderheidstalen die de regio rijk is, kennen ook de drie republieken elk een eigen taal. Deze talen zijn allen van een verschillende taalgroep, wat interactie tussen de drie minder gemakkelijk maakt. Zo is het

Azeri een Turkse, het Armeens een Indo-Europese en het Georgisch een Kaukasische taal. Ook op religieus gebied verschillen de drie landen: Georgië en Armenië hebben elk een eigen Orthodoxe Kerk terwijl Azerbeidzjan hoofdzakelijk Sjiietisch is. Voor zowel taal als religie geldt dat elk van de landen verschillende minderheden heeft die al dan niet een band hebben met een ander land in de regio. Deze diversiteit zorgt ervoor dat het concept van een natiestaat met een homogene nationale identiteit problematisch is voor de Zuidelijke Kaukasus.

Grenzen trekken in deze grillige etnische puzzel leidt onvermijdelijk tot een nog complexere politieke realiteit. De huidige politieke grenzen vinden hun oorsprong in de achttiende eeuw wanneer Rusland zich als derde speler in de strijd om de Kaukasus werpt, naast het Ottomaanse Rijk en Perzië. De grenzen die dit proces oplevert vormen de basis voor de huidige politieke indeling van het gebied, maar zijn geenszins een weerspiegeling van de werkelijke situatie. Zo wordt Azerbeidzjan verdeeld tussen Rusland en Perzië; tot op vandaag leven meer etnische Azeri's in Iran dan in Azerbeidzjan zelf. Ook het

huidige Armenië beslaat slechts een deel van het grondgebied waar oorspronkelijk Armeniërs woonden. Het westelijk deel maakt nu deel uit van Turkije en vormde na de Eerste Wereldoorlog het toneel van de uitroeiing en verdrijving van honderdduizenden Armeniërs. Tot op de dag van vandaag vertroebelt de discussie over deze Armeense -al dan niet-genocide de relaties tussen Turkije en Armenië. De Russische invloed is ook merkbaar in de artificiële tweedeling tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Kaukasus. De Kaukasus was voor deze splitsing een politiek systeem van kleine gebieden die los met elkaar in contact stonden. Hieraan kwam een einde door het opnemen van de Noordelijke Kaukasus in de Russische Federatieve Republiek in de Sovjet Unie, terwijl de drie Zuid-Kaukasische landen eigen Unie Republieken worden. Wanneer de Sovjet Unie in 1991 uit elkaar valt worden deze laatste onafhankelijk zoals de andere Unie Republieken. De nieuwe staatsgrens tussen Rusland en de Zuidelijke Kaukasus vormt zo plots een hindernis tussen volkeren die voorheen gemakkelijk met elkaar in contact stonden. Het meest extreme voorbeeld hiervan zijn de Osseten waarvan het zuidelijk deel in Georgië ligt en het noordelijk deel in Rusland. Het vastleggen van grenzen is in de tijd van de Sovjet Unie ook bewust gebruikt om separatistische tendensen te verzwakken. Een kluwen van Unie Republieken, Autonome Republieken en Autonome Oblasts creëerde een vorm van hiërarchie onder de bevolkingsgroepen. Daarnaast werden grenzen opzettelijke hertekend om de numerieke macht van bepaalde bevolkingsgroepen te verzwakken. Bepaalde gebieden werden samengevoegd (Ingoesj-Tsjetsjeense Autonome Republiek), gesplitst (Noord en Zuid Ossetië) of overgeheveld (Nagorno Karabach). Deze verdeel-en-heers tactiek maakte het voor Moskou mogelijk de regio onder controle te

houden, maar werd problematisch eens de macht van Moskou verdween.

Twee oorzaken van deze uiterst beperkte politieke eenheid kunnen worden aangeduid: de extreme etnische heterogeniteit van de regio en de invloed van opgelegde grenzen.

De explosieve kracht van de combinatie van etnische diversiteit en arbitraire grenzen werd duidelijk tijdens het uiteenvallen van de Sovjet Unie. De meest pessimistische waarnemers zagen in het uitbreken van verschillende etnische conflicten in de Kaukasus een voorbode voor de chaos die het uiteenvallen van de Sovjet Unie zou betekenen. Na een aanvankelijk gewelddadig begin in de jaren negentig veranderden deze in zogenaamde bevroren conflicten. Militaire operaties zijn niet langer aan de orde terwijl het conflict zelf niet is opgelost. Op deze manier blijven deze gebieden de politiek beheersen en bemoeilijken ze een normalisering van betrekkingen tussen de verschillende landen in de regio. Drie van deze conflicten beheersen tot vandaag de agenda: Nagorno-Karabach, Zuid-Ossetië en Abchazië.

Nagorno-Karabach is een twistappel tussen Armenië en Azerbeidzjan; deze enclave met een hoofdzakelijk Armeense bevolking maakte deel uit van Azerbeidzjan. In 1988 verklaarde de Karabachse Sovjet aanhechting bij Armenië te wensen wat leidde tot een open oorlog in 1991. Deze had meer dan een miljoen vluchtelingen als gevolg en betekende 20% territoriumverlies voor Azerbeidzjan. Sinds 1994 is er een staakt-het-vuren, zonder dat er een echte oplossing gevonden werd ondanks herhaalde pogingen van de OVSE. Armenië wenst de Armeense bevolking in het gebied te beschermen, Azerbeidzjan beroept zich op

territoriale integriteit en Nagorno-Karabach op zelfbeschikkingsrecht. Het conflict beheerst de politiek agenda's van zowel Armenië als Azerbeidzjan en heeft een grote symbolische waarde gekregen. Iedere poging tot overleg kan worden geïnterpreteerd als zwakheid en landverraad en zo het einde van de eigen politieke carrière betekenen. Dit is bijvoorbeeld gebeurd met de Armeense president Ter-Petrosian in 1998 nadat hij zich bereid had verklaard tot een akkoord te komen. Zuid-Ossetië en Abchazië zijn beide gebieden in Georgië met een belangrijke minderheid die buiten de controle van het centraal gezag vallen.

Deze verdeel-en-heers tactiek maakte het voor Moskou mogelijk de regio onder controle te houden, maar werd problematisch eens de macht van Moskou verdween.

Eind jaren 80 groeide het onbehagen over het Georgisch streven naar onafhankelijkheid in deze regio's. De vrees was dat eens Georgië onafhankelijk zou zijn het onder nationalistische vlag de autonomie van beide regio's zou terugschroeven. Begin jaren 90 braken in beide gebieden conflicten uit tussen Georgische en lokale troepen met hetzelfde resultaat als in Nagorno-Karabach. Het grootste deel van de Georgische bevolking verliet de gebieden, er is de-facto zelfbestuur en de conflicten blijven bevroren. Wat deze conflicten nog gecompliceerder maakt is de rol van Rusland. Rusland levert troepen voor vredesmissies in deze gebieden en is tegelijk betrokken in dit conflict. Economisch zijn zowel Abchazië als Zuid-Ossetië afhankelijk van Rusland en de meerderheid van de bevolking heeft Russische pasporten. Op deze manier worden beide gebieden een speelbal in het machtsspel

tussen Georgië en Rusland, wat het beëindigen van het conflict ernstig kan bemoeilijken.

Reactie op de demonstraties in Georgië

Desondanks zijn er in de regio aanzetten tot regionalisme. Positief is dat deze potentieel hebben om de banden tussen de verschillende landen te versterken en verder etnisch geweld te voorkomen. Negatief is dat het initiatief voor deze organisaties vaak van buitenaf komt. Azerbeidzjan en Georgië zijn beiden lid van GUAM en de drie landen zijn allen lid van BSEC, een organisatie die de landen van rond de Zwarte Zee verenigt. Critici van deze organisaties wijzen op het belang van respectievelijk de VS en de EU bij het ondersteunen van deze organisaties. Wanneer men naar het terrein zelf kijkt, ziet men een groeiende samenwerking op de as Turkije-Georgië-Azerbeidzjan. Deze samenwerking vertaalt zich hoofdzakelijk in gemeenschappelijke infrastructuurwerken zoals spoorwegen en wegenprojecten. Deze projecten brengen economische voordelen voor de betrokken landen, maar er zijn ook geopolitieke risico's. Armenië valt buiten deze samenwerking, wat het haast verplicht zich nog meer naar Rusland te keren. Op deze manier kan deze samenwerking een verdere polarisatie van de regio opleveren in plaats van een coherent regionaal beleid.

Een nieuw great game in Ruslands achtertuin

De onafhankelijkheid van de drie republieken begin jaren 90 betekent het einde van Russische of Sovjet overheersing sinds begin 19e eeuw. Aanvankelijk heerst onduidelijkheid over de precieze relatie tussen Moskou en wat nu als "near abroad" gekend is. Als blijkt dat Rusland vooral op zichzelf terugplooit en zich concentreert op interne problemen zoals Tsjetsjenië, voelen andere spelers zich aangetrokken dit machtsvacuüm op te vullen. Dit leidt tot een verhoogde internationale aandacht voor de regio, zeker in combinatie met de nabije Kaspische Zee. Waarnemers spreken van een nieuw "great game", naar de machtsstrijd tussen Rusland en Groot-Brittannië om Centraal Azië in de 19e eeuw. De hervonden assertiviteit van Rusland, gebaseerd op de positie van dominante energie leverancier botst echter met de belangen van deze andere grootmachten. Is Rusland nog steeds de hegemon in deze regio of is er echt sprake van een open strijd om dominantie in de regio?

De afgelopen jaren werd het duidelijk dat Rusland zijn macht niet langer militair, maar eerder economisch zou doen gelden. Na de onafhankelijkheid van de drie landen bleef een groot aantal Russische troepen in de regio, wat vooral in Georgië voor wrijving zorgde. De Russische steun voor Armenië zorgde voor een spanningen met Azerbeidzjan. Door de focus van het militaire naar het economische te verplaatsen is Rusland erin geslaagd zijn invloed in de regio te vergroten op een meer subtiele manier. Russische troepen zijn niet langer aanwezig op Georgisch grondgebied (wel nog in Abchazië en Zuid-Ossetië), maar dat betekent niet dat de Russisch-Georgische spanningen zijn verdwenen. Rusland heeft een volledig economische blokkade geheven en in 2006 werden illegale Georgische migranten massaal uit Rusland gedeporteerd. Het belangrijkste wapen voor Rusland is echter de

steun aan de twee secessionistische deelgebieden in Georgië. Zolang deze bevroren conflicten er zijn zal dit Georgië energie kosten en verzwakken, en dit min of meer gecontroleerd door Rusland.

De banden met Azerbeidzjan zijn na een aanvankelijke neerwaartse spiraal omwille van Ruslands steun aan Armenië in de oorlog in Nagorno-Karabach momenteel opnieuw van vriendschappelijke aard. Azerbeidzjan probeert een gebalanceerd buitenlands beleid te voeren en Rusland is daar een belangrijke partner in. Geschillen rond afbakening van de Kaspische Zee zijn na lang onderhandelen opgelost en er is sprake van militaire samenwerking. Voor Rusland is dit vooral een evenwichtsoefening tussen Armenië en Azerbeidzjan. Dit laatste land doet er alles aan om de eigen energiewinning niet onder controle van Rusland te laten komen, iets waar Armenië niet in geslaagd is. Hierdoor is Armenië economisch en militair sterk afhankelijk van Rusland.

Zolang deze bevroren conflicten er zijn zal dit Georgië energie kosten en verzwakken, en dit min of meer gecontroleerd door Rusland.

Naast Rusland zijn nog een aantal andere actoren actief in de regio. De meest actieve speler is de VS. In hun strategie is het belang van de Kaukasus duidelijk gekoppeld aan de energievoorraden in de Kaspische Zee. Stabiliteit in deze regio betekent een snelle en goedkope manier om gas en olie vanuit de Kaspische Zee zonder Russische betrokkenheid te exporteren. Na 11 september is deze regio ook belangrijk geworden in de strijd tegen het terrorisme. De VS voorzagen het Georgische leger van verschillende trainingsmissies en apparatuur om zo hun antiterrorisme capaciteit te vergroten. De VS

hieven ook het verbod op hulp aan Azerbeidzjan dat er was gekomen onder invloed van de belangrijke Armeense lobby ten tijde van de oorlog in Nagorno-Karabach. Deze verhoogde aandacht voor de regio lijkt het slachtoffer te worden van de aanhoudende oorlogsinspanningen in Irak en Afghanistan. De aangekondigde budgetten voor de volgende jaren zullen significant minder bedragen voor de drie landen. Het moet nog blijken of dit een verandering in langetermijnvisie op de regio is, of een budgettaire noodzaak.

De EU is eerder een beperkte speler in de regio. Dit is deels te verklaren vanuit de specifieke natuur van de organisatie, wat deze minder slagkracht geeft dan landen die één enkel buitenlands beleid voeren. De regio is echter niet prioritair voor de EU, die zich in het verleden vooral heeft toegespitst op het proces van uitbreiding en momenteel de Balkan als belangrijkste aandachtspunt heeft. De Unie onderhoudt relaties met de drie landen sinds hun onafhankelijkheid en heeft net zoals met andere landen in de regio Partnerschaps- en Coöperatieakkoorden gesloten. Na de Rozen Revolutie in Georgië werden de drie landen opgenomen in het Europees Nabuurschaps Beleid. Dit beleid heeft als doel een ring van bevriende en stabiele naties rondom de EU te creëren zonder deze lidmaatschap aan te bieden. Dit beleid staat nog in de kinderschoenen, maar er is al veel kritiek op te horen. De EU biedt namelijk weinig aan aan de landen waardoor de Unie weinig macht of invloed heeft. De vage aard en onduidelijke doelstellingen zorgen ervoor dat het beleid moeilijk te implementeren of op te volgen is. De toekomst zal moeten uitwijzen of de EU aan de hand van dit beleid een actor van belang zal worden in de Zuidelijke Kaukasus.

Naast de EU en de VS als internationale spelers zijn ook de regionale actoren Turkije en Iran van belang. Turkije heeft een sterke culturele band met Azerbeidzjan die versterkt

wordt door de gespannen relaties tussen Armenië en Turkije. Iran en Azerbeidzjan hebben een delicate relatie. Ondanks de gedeelde sjiitische religie is Azerbeidzjan zeer achterdochtig tegenover elke vorm van religieuze ijver gesteund door Teheran. Anderzijds is Iran waakzaam dat er geen pan-Azerbeidzjaanse gevoelens de kop op steken die een bedreiging zouden kunnen zijn voor het land.

Strand van Baku, Azerbeidzjan

Een energie bonanza in een economische woestenij

Naast het aangehaalde geopolitieke spel is ook het geo-economische een vaak aangehaald thema in verband met de Zuidelijke Kaukasus. Op het gebied van energie wordt de regio soms beschreven aan de hand van vergelijkingen met het Midden Oosten. Daarentegen is er het algemene economische verhaal dat vaak schrijnende proporties kan aannemen. Ook hier is de situatie dus niet eenduidig en zijn er verschillende aspecten aan hetzelfde verhaal.

De Kaukasus zelf is niet langer een leverancier van olie of gas maar blijft desondanks een cruciale rol spelen in deze sectoren. De ontwikkeling van gas- en olievelden in de nabijgelegen Kaspische Zee creëren een nood aan nieuwe exportmogelijkheden. Het huidige pijpleidingensysteem dateert nog uit de tijd van de Sovjet Unie en loopt hoofdzakelijk in noordwestelijke richting. Dit geeft Rusland een

dominante positie, wat andere landen en in het bijzonder de VS drijft op zoek te gaan naar alternatieve transportmogelijkheden. De Zuidelijke Kaukasus is hiervoor de enig geschikte regio aangezien Afghanistan niet stabiel genoeg is en de VS weigert met Iran zaken te doen. In 1994 werd het zogenaamde "contract van de eeuw" gesloten tussen Azerbeidzjan en een consortium van energiebedrijven, met nadrukkelijke steun van de VS. Dit leidde tot de ontwikkeling van de ontginning van gas en olie in de Kaspische Zee en de constructie van de BTC-pijpleiding. Het traject van deze pijpleiding gaat via Baku over Georgië naar de Turkse havenstad Ceyhan aan de Middellandse Zee. Een gelijkaardig project om gas te transporteren staat in de steigers.

Op dit moment worden plannen ontwikkeld voor de zogenaamde Nabucco pijpleiding die gas vanuit de Kaukasus naar Europa zou transporteren. De huidige hoge prijzen voor olie en gas verhogen de haalbaarheid van dergelijke plannen. Er rijzen echter vragen bij deze ontwikkeling van het pijpleidingennetwerk waarin de Zuidelijke Kaukasus centraal staat. Allereerst is er de praktische kant; ondanks deze huidige hoge prijzen is de uitvoering van alle projecten niet haalbaar. Dit Nabuccoproject en gerelateerde werken moet concurreren met het reeds bestaande Russische netwerk en de opkomende vraag vanuit China. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat westerse bedrijven bereid zullen zijn te investeren in een project waarvan de rendabiliteit niet verzekerd is. De wildgroei aan voorstellen en plannen wat gas- en olieprojecten betreft zal onvermijdelijk botsen met een geopolitieke of geo-economische realiteit. Een tweede vraag is het werkelijke belang van de Kaspische Zee: momenteel staat deze regio in voor 3% van de gasproductie en 2% van olieproductie op wereldniveau. De schattingen van mogelijke reserves variëren aanzienlijk. De hysterie van de jaren 90 waarbij men over een tweede Midden Oosten sprak

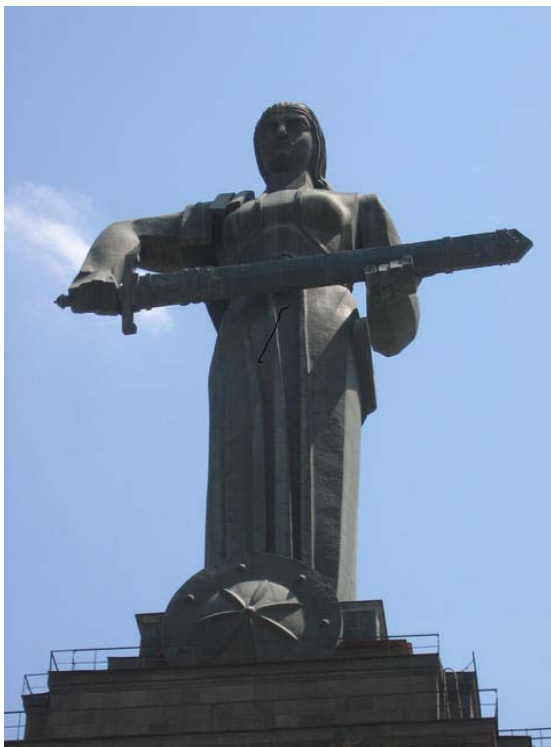
lijken nu een ernstige overschatting. De Kaspische Zee biedt vooral een belangrijke buffercapaciteit die in tijden van crisis en tekort een temperende werking op de prijs kan veroorzaken. De vaagheid omtrent reserves en mogelijkheden is deels bewust uitgespeeld door lokale politici. Wetend dat buitenlandse interesse evenredig toeneemt met de geclaimde energievoorraden is in het verleden kwistig omgesprongen met schattingen.

De wildgroei aan voorstellen en plannen wat gas- en olieprojecten betreft zal onvermijdelijk botsen met een geopolitieke of geo-economische realiteit.

Wat betekent dit nu voor de Zuidelijke Kaukasus? Het effect is voor elk land verschillend. Azerbeidzjan is met zijn ligging aan de Kaspische Zee het enige land dat zelf energie produceert. Dit heeft als gevolg dat het één van de weinige landen is waartegenover Rusland het energiewapen niet kan inroepen. Dit biedt niet alleen internationaal meer speelruimte, maar geeft het regime van president Aliyev een solide financiële basis om een strak binnenlands beleid te voeren. De aanwezigheid van olie en gas zorgt voor een enorme instroom van valuta wat de rest van de economie niet ten goede komt. Enorme inflatie treft de hele bevolking en het land leidt aan een typisch geval van "Dutch disease". Dit betekent dat door de overwaardering van de munt de gehele economie van het land niet langer competitief is. De aanwezigheid van olie en gas lijkt dus vooral de politieke klasse en een beperkt aantal bedrijven iets op te leveren, terwijl de algemene bevolking er de nadelen van ondervindt. Georgië is door de constructie van de BTC-lijn over zijn grondgebied minder afhankelijk geworden van Rusland. Dit blijkt bijvoorbeeld wanneer Rusland de gevraagde

prijs voor gas sterk opdrijft en Azerbeidzjan als alternatieve leverancier optreedt. Ook hier kan Rusland dus een stuk minder gebruik maken van de energiefactor. Naast dit voordeel biedt de BTC-pijplijn ook een bron van inkomsten voor de regering. Armenië op zijn beurt is niet betrokken in dit project en is quasi geheel afhankelijk van Rusland op het gebied van energie.

'Moeder Armenië', neerkijkend op de grens met Turkije

De energiesector is in deze regio een bloeiende economie, maar kan dit gezegd worden over de gehele economie? De val van de Sovjet Unie betekende een ernstige schok voor de economieën van de drie landen. Deze waren nauw vervlochten met de andere Unie Republieken en konden niet langer rekenen op de traditionele afzet- en aanvoer markten. Daarbovenop was het gehele centraal geleide systeem in elkaar geklapt en verliep de ontplooiing van een vrijmarkteconomie niet vanzelf. Economische groei werd bemoeilijkt door de lokale conflicten en de samengaande embargo's. Naast een algemeen krimpen van

de economie was er ook een toename van de ongelijkheid. Werkloosheid in de regio zou op meer dan 20% liggen, maar exacte cijfers zijn niet voor handen. Ongeveer de helft van de gehele bevolking zou onder de armoedegrens leven, met grote verschillen tussen steden en het platteland. Als gevolg hiervan is een groot deel van de bevolking geëmigreerd wat tot braindrain leidt en ernstige verstoring van de maatschappij. De slechte economische situatie, gecombineerd met een logge administratie en gebrekkige publieke financiering heeft tevens geleid tot een uitgebreide parallelle, zwarte economie.

Een positieve tendens is echter merkbaar. De relatieve stabiliteit in de drie landen heeft ervoor gezorgd dat groei van de economie mogelijk was. Armenië en Azerbeidzjan kennen elk een groei van het BNP van rond de 10% op jaarbasis en Azerbeidzjan van meer dan 20%. Inflatie is in de eerste twee landen min of meer onder controle terwijl dit in Azerbeidzjan wel nog een probleem is. Vooral Georgië heeft de voorbije jaren een grondige vernieuwing van de wettelijke context en een proactief economisch beleid ontwikkeld om internationale investeringen aan te trekken. De Wereldbank klasseerde Georgië dan ook als het 18e beste land om zaken te doen, één plaats voor België. Er is hier echter ook kritiek op omdat het beleid te liberaal zou zijn en geen oog zou hebben voor de sociale taak van de staat en het terugdringen van de ongelijkheid. Ook op internationaal vlak integreren de landen: Georgië en Armenië zijn beiden al lid van de WTO, terwijl Azerbeidzjan nog onderhandelt over lidmaatschap.

Democratisering van autoritaire leiders

Zijn de regimes in de Zuidelijke Kaukasus democratisch te noemen? Het antwoord is dat geen enkele van de staten een liberaal democratisch politiek systeem kent. Georgië en Armenië kunnen als deels democratisch

worden geclassificeerd terwijl Azerbeidzjan autoritair bestuurd wordt. Als deze vraag nog deels te beantwoorden is word dit moeilijker bij de vraag of de regimes aan het democratiseren zijn. De signalen hieromtrent zijn verwarrend; regimes belijden openlijk hun steun aan het principe maar lijken hun beleid er niet aan aan te passen. Toch is er ruimte voor oppositie en kritiek, maar slechts in beperkte mate. Ook hier is er dus geen sprake van een duidelijk verhaal.

Azerbeidzjan is met zijn ligging aan de Kaspische Zee het enige land dat zelf energie produceert. Dit heeft als gevolg dat het één van de weinige landen is waartegenover Rusland het energiewapen niet kan invoeren.

Democratisering van het politieke systeem was een prioriteit na de onafhankelijkheid van de drie landen. Ondanks de verschillende graad en aard van democratisering in verschillende landen kunnen enkele gemeenschappelijke kenmerken worden onderscheiden. Ten eerste zijn deze hyper presidentieel; de uitvoerende macht heeft een centrale rol in het politieke proces. Parlementen zijn er niet in geslaagd een tegengewicht te vormen voor de macht van de president. Vaak heeft het parlement slechts als enige rol het goedkeuren van wetten opgesteld door de regering zonder dat er ruimte is voor debat of legislatief werk. Daarnaast is ook de rechterlijke macht vaak een instrument in handen van politici. Dit ondergraaft de geloofwaardigheid van de staat en het geloof in rechtspraak bij de bevolking. Ten tweede is het partijlandschap zeer volatiel en is er geen degelijke financiële en organisatorische basis. De rol van persoonlijkheden is groter dan die van structuren wat tot polarisatie en een gebrek aan stabiliteit leidt. Oppositie tegen het gevoerde beleid vindt vaak buiten het parlement en de geijkte politieke structuren

plaats. Protesten en manifestaties zijn een veel gebruikt middel om de regering onder druk te zetten en leiden in vele gevallen tot geweld en repressie. Ten derde is er het probleem van een gebrek aan een brede maatschappelijk democratische basis. Bij een groot deel van de bevolking overheerst nog de visie op de maatschappij van tijdens de Sovjet Unie. Middenveldorganisaties worden gewantwoord en participatie in politiek wordt niet als zinvol ervaren. Als laatste punt is er de internationale kritiek op het verloop van de verkiezingen. Ook hier is het vooral Azerbeidzjan die de zwaarste kritiek krijgt te verwerken.

Vele waarnemers zien in de gebeurtenissen in Georgië gedurende van de afgelopen jaren het bewijs het succes van het democratiseringsproces. Vanaf eind jaren 90 lag het regime van president Shevernadze onder zware kritiek wegens corruptie, een gebrek aan daadkracht en oplopende tekorten. Voormalige medestanders van de president keerden zich tegen het regime en kwamen met eigen partijlijsten naar de parlementsverkiezingen van november 2003. Deze verliepen onregelmatig wat betogingen veroorzaakte tegen het regime van Shevernadze. Het protest werd gesteund door tal van organisaties uit de "civil society" en aan het hoofd stonden oppositieleiders Saakashvili en Zhvania. Uiteindelijk leidde deze beweging tot de rozenrevolutie, het ontslag van Shevernadze en nieuwe verkiezingen voor zowel het parlement als het presidentschap. De winnaar van deze verkiezingen was huidig president Saakashvili en zijn partij. Zijn programma is gebaseerd op een democratisering van het politieke systeem en een integratie in het Europees-Trans-Atlantische internationale systeem. De eerste maanden na de revolutie slaagden de nieuwe machthebbers in het terugdringen van corruptie en het normaliseren van de

energiebevoorrading wat door de bevolking algemeen positief onthaald werd. Internationaal werd deze geweldloze revolutie beschouwd als een succesverhaal op het gebied van democratisering.

Aan dit verhaal lijkt schijnbaar een eind te komen in november 2007 wanneer opnieuw duizenden mensen op straat komen in Tbilisi. Deze keer is het regime van Saakashvili het doelwit. Deze betogingen worden hardhandig neergeslagen en de noodtoestand wordt uitgeroepen. Internationaal wordt verbolgen gereageerd op het schijnbaar autoritaire optreden van de zichzelf democraat noemende Saakashvili. Deze verdedigt de genomen beslissingen met het invoeren van een coup poging ondersteund door Rusland. Deze gebeurtenissen tonen aan dat democratisering geen eenmalige beslissing is, maar een lang

proces dat niet noodzakelijk rechtlijnig hoeft te verlopen.

De rol van persoonlijkheden is groter dan die van structuren wat tot polarisatie en een gebrek aan stabiliteit leidt.

De initiële hoop dat het voorbeeld van de Rozenrevolutie de buurlanden zou inspireren werd geen realiteit. De macht in Azerbeidzjan is nog steeds in handen van de groep rond president Aliyev met bijzonder weinig ruimte voor oppositie of kritiek. In Armenië biedt de situatie meer ruimte voor oppositie, maar ook hier werden demonstraties gewelddadig de kop ingedrukt in maart 2008 met 8 doden als gevolg. Democratisering blijft dus een heikel punt in elk van de drie landen.

Central Asia

Destination Unknown

By: Mike VANNESTE

Central Asia might still be unknown territory for many Europeans, but its global importance is growing. There are two main reasons for this evolution. First, due to the ever greater demand for energy, the region's oil and gas supplies are desired by the rest of the world. Second, as the balance of power is shifting to the east, the strategic location of Central Asia is becoming of paramount importance. In this article, Central Asia comprises the five former Soviet republics Kazakhstan, Uzbekistan, Turkmenistan, Kyrgyzstan and Tajikistan.

Geopolitically

The last few years, it became clear the oil and gas supply can barely meet the demand. Therefore, companies are looking for new oil and gas fields to develop. Kazakhstan possesses, according to the International Crisis Group, the world's 11th largest supplies of both oil and natural gas. Turkmenistan doesn't have significant oil supplies, but its gas reserves are the 4th biggest in the world. Uzbekistan, then, also has abundant supplies of both oil and gas. Apart from these resources, the countries possess all kinds of minerals. Uzbek president Karimov highlighted this fact by saying "all the elements in Mendeleev's periodic system" can be found in his country. The main problem of the

3 countries, however, is their lack of transport possibilities. Oil and gas pipelines, built during the Soviet era, all pass through Russian territory. As the Russian Federation is itself an exporter of oil and gas, it prevents the Central Asian countries from transporting their resources to the west. That way, Russia disables competition from its southern neighbors and manages to keep prices high. Western countries are trying to counter this policy with plans for a gas pipeline that wouldn't pass Russia. Due to the high costs and the political sensitivity, the project is still in its embryonic phase. Meanwhile, in 2007, Russian president Putin and his Kazakh and Turkmen counterparts concluded an agreement for an increased gas transport through the existing pipeline. The upside of the story is that Europe will have access to gas from Central Asia, but the transport will still be controlled by Russia. Europe's dependence on Russia for its gas supply thus remains substantial. As relations between the West and Russia remain complicated, it can be expected western countries will remain supportive for the idea of an alternative pipeline. Central Asia thus has great potential for western companies to invest in the oil and gas industry and in the infrastructure as a whole.

Not only the resources account for Central Asia's relevance, but also its location. With Russia in the north, China in the east and troublesome countries like Afghanistan and

Pakistan as its southern neighbors, the region is in the middle of all action. The use of Uzbekistan's air bases was crucial for the USA when it invaded Afghanistan, a hard to reach, landlocked country. Towards an emerging China, influence in its western neighbors might be of the greatest importance. China, on its part, fears to get "surrounded" or "contained" by American forces or influences. The USA already has forces in Japan, South Korea and Afghanistan, an enduring influence on the Philippines and a stronghold on Taiwan. By gaining influence in Central Asia, America would be well on its way to succeed in such a containment. But then, there's Russia...

Although some of the republics initially turned to the West for support, growing criticism on human rights violations and their flagrant lack of democracy pushed these governments to the Russian side. Currently, all 5 republics are vastly in the renewed Russian sphere of influence.

After the collapse of the Soviet Union, ending nearly 150 years of Russian dominance in Central Asia, the 5 republics suddenly became independent, while in none of the countries, a strong nationalist movement had demanded for this to happen. In these days, Russia was mostly concerned with internal problems and didn't conduct a coherent policy towards its southern neighbors. Turkey, related with most of the ethnicities in Central Asia, tried to fill up the vacuum. However, the republics remained economically dependent on the Russian Federation. After a year or two, this resulted in the comeback of Russian influence. Turkey was no match for this evolution and saw its influence decreasing steadily. Meanwhile, Russia sent

troops to Tajikistan to aid the government in the civil war. Russia increasingly considered the borders of the 5 republics as its own borders, remarkably resembling the Great Game with the British in the XIXth century, when Central Asia was the playground of the two great powers in their quest for dominance in Asia. Although some of the republics initially turned to the West for support, growing criticism on human rights violations and their flagrant lack of democracy pushed these governments to the Russian side. Currently, all 5 republics are vastly in the renewed Russian sphere of influence. Nazarbayev, Kazakh president since the country's independence, has always been the most loyal of the 5. The significant Russian minority in his country, specifically in the north, at the Russian border, forced Kazakhstan to keep Russia as a friend, so it would refrain from supporting separatism in northern Kazakhstan. Rahmonov in Tajikistan needs Russian support to maintain the fragile balance of power in his country. Kyrgyzstan, that had a remarkably liberal policy in the first years of independence, grew more authoritarian over the years. This resulted in the so called Tulip Revolution of 2005, putting an end to the rule of president Akaev. The current president, Bakiev, hasn't lived up to the expectations of democratization. Kyrgyzstan is soundly part of the Collective Security Treaty Organization, a Russian dominated defense organization. Turkmenistan, during the reign of dictator Saparmurat "Turkmenbashi" Niyazov an isolated state, slowly opened up after his death, late 2006. The energy treaty current president Berdimuhamedov conducted with Russia shows how Turkmenistan directs its policy to Russia once more. Uzbekistan, then, the most populous of the 5 republics, shifted sides in 2005 after the bloodbath in its eastern city Andijan. The violent oppression of a revolt there led to heavy protests from the USA and the EU. While Uzbekistan initially turned to the West in an

attempt to compensate Russian dominance in the region, the ongoing criticism on president Karimov's brutal dictatorship drove the country into Russia's arms.

Both Uzbekistan and Turkmenistan are listed at the bottom of the Press Freedom Index of Reporters Without Borders. Rubber-stamp parliaments serve to legitimize the regimes.

All in all, Russia's dominance in the region in the near future seems to be solid. Although the West and China are eager to gain influence in the republics, a reemerging Russia will do everything in its power to counter this. The current Russian policy is clearly aimed at creating a new sphere of influence, that contains its former "colonies" in the south.

Internally

A typical aspect of Central Asia is the nature of its regimes. In the influential Freedom House reports, two of the five republics, Uzbekistan and Turkmenistan, are classified among the most dictatorial regimes in the world. Kazakhstan and Tajikistan are "unfree countries" according to Freedom House, while Kyrgyzstan is the only "partly free" country. When the Soviet Union imploded, local Soviet apparatchiks led their country to independence and remained in power. Although the republics all have nominally democratic constitutions, in reality the presidents enjoy a much greater deal of power than intended in the constitutions.

The most flagrant example of this power abuse is the late Saparmurat "Turkmenbashi" Niyazov, Turkmen president for life until he suddenly died, presumably from a stroke, in december 2006. Niyazov became famous because of his absurd decrees.

The region's leaders are solidly in power and the Turkmen case, for one, shows that an autocratic regime does not automatically disappear with the death of its leader.

Under his rule, he prevented the country to become a multiparty state, changed the words for bread and the month of April into his mother's name, used gas profits to build statues of himself throughout the country, closed all hospitals outside of the capital, built an ice palace in the desert, wrote a book and made it compulsory reading for nearly all Turkmen and banned universities, opera, theater, beards, karaoke, internet access and numerous other things. The new president, Berdimuhamedov, is reversing the most absurd decisions, but political liberalization has not yet occurred.

His Uzbek colleague, Islom Karimov, is notorious for his repressive regime. Opposition groups are banned, religious fundamentalists are persecuted and tortured. Journalists are jailed or murdered for being critical to the regime, even when they reside abroad. Both Uzbekistan and Turkmenistan are listed at the bottom of the Press Freedom Index of Reporters Without Borders. Rubber-stamp parliaments serve to legitimize the regimes.

The situation in Kazakhstan is somewhat better. There is a certain degree of plurality, but the parliament is composed solely by the president's party, making the country a virtual one party-state. Kazakhstan is involved in numerous international organizations. It will be OSCE president in 2010. This involvement prevents the country from isolating itself too much.

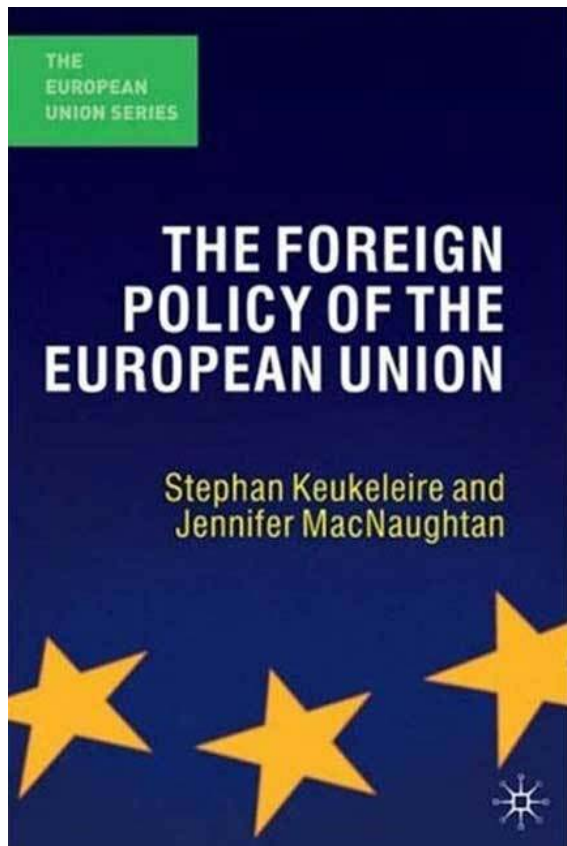

Statue of Turkmenbashi

According to Central Asia's leaders, a quick democratization would destabilize their societies. The Tajik civil war serves to legitimize their claim. Liberalization attempts in Kyrgyzstan have already been partly reversed, while the four other countries remain unfree. Mass protest movements do not exist here. Opposition in Uzbekistan and Turkmenistan is virtually non-existent, except for Islamic terrorists without a broad popular base of support in the former. In spite of fast growing GDP's, citizens remain poor and a middle class, more than once the initiator of reforms, is not emerging. Therefore, liberalization isn't likely to happen in the near future. The region's leaders are solidly in power and the Turkmen case, for one, shows that an autocratic regime does not automatically disappear with the death of its leader.

Boek**The Foreign Policy of the European Union
Structureel buitenlands beleid**

Door: Stephan KEUKELEIRE

Dit artikel belicht een van de centrale concepten uit het recente boek van Stephan Keukeleire en Jennifer MacNaughtan, 'The Foreign Policy of the European Union' (2008, Palgrave). Het boek stelt het concept 'structureel buitenlands beleid' voor als een van de middelen om ons begrip van 'buitenlands beleid' te verruimen en aan te passen aan de nieuwe internationale context aan het begin van de 21ste eeuw.

Een vergelijking van de wetenschappelijke analyse van 'internationale relaties' en van 'buitenlands beleid' leidt tot een merkwaardige vaststelling. Het academische studiedomein 'Internationale Relaties' ('IR', 'International Relations') wordt gekenmerkt door een grote

dynamiek en diversiteit. De traditionele (Neo-) Realistische benadering - die de nadruk legde op de staat als centrale actor, met militaire/territoriale veiligheid als belangrijkste doelstelling, en met 'macht' als centrale verklarende factor - is aangevuld door verschillende nieuwe theoretische benaderingen die ook andere actoren en factoren op de voorgrond brengen (zoals internationale organisaties, niet-publieke actoren, netwerken, legitimiteit, normen, ideeën). Bovendien zijn binnen het domein van de 'Internationale Relaties' een groot aantal subdisciplines ontstaan die nieuwe inzichten in de grote complexiteit van het onderzoeksdomein (voor een uitstekend overzicht, zie Carlsnaes, et. al, 'Handbook of International Relations', Sage, 2002).

Tegenover de grote rijkdom van 'IR' oogt de academische analyse van 'buitenlands beleid' nogal schraal. De traditionele (Neo-)Realistische benadering blijkt immers nog grotendeels te overwegen. In een weerspiegeling van het traditionele Westfaalse model van interstatelijke relaties blijft de staat ook in de analyse van buitenlands beleid centraal staan. De capaciteit van een staat om de eigen veiligheid te verzekeren en om indien nodig ook via militaire middelen de eigen nationale belangen te verdedigen, blijft in het algemeen de lakmoesproef om een oordeel te vellen over het buitenlands beleid van een actor.

In deze dominante benadering van 'buitenlands beleid' wordt veelal geen rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen in het internationale domein, en zijn ook de nieuwe inzichten uit de studie van 'IR' nauwelijks of niet

doorgedrongen. Hoe kan je, bijvoorbeeld, in buitenlands beleid rekening houden met de opkomst van niet-statelijke actoren, netwerken en 'flows' van informatie, kapitaal en waarden (cf. Castells)? Relevant in die context zijn niet enkel multinationale ondernemingen en NGO's, maar ook de in bepaalde regio's dominerende clanstructuren, Islamitische bewegingen of de algemeen toenemende legitimiteit en verspreiding van de Islam als alternatieve 'orde' voor de Westerse 'orde'. Hoe kunnen we in de analyse van buitenlands beleid rekening houden met zowel de tendensen van globalisering als met de impact die dit heeft op het niveau van individuen en samenlevingen? Hoe kunnen we concepten als 'human security' en 'societal security' toepassen in de studie van buitenlands beleid die traditioneel vooral op naties en, meer recentelijk, ook op internationale en supranationale organisaties is gericht?

In het boek *The Foreign Policy of the European Union* stellen we het begrip 'structureel buitenlands beleid' voor als één van de middelen om het begrip 'buitenlands beleid' te verruimen en aan te passen aan de huidige internationale context. 'Structureel buitenlands beleid' verwijst naar een buitenlands beleid dat beoogt om - op langere termijn en op duurzame wijze - de politieke, economische, sociale, juridische, veiligheids- en 'mentale' structuren vormt te geven of te beïnvloeden, en dit op diverse niveaus: het niveau van staten en interstatelijke niveau, het regionale, interregionale en globale niveau, maar ook de niveaus van het individu, de samenleving en de relatie tussen samenlevingen en staten. Eenvoudiger geformuleerd: een structureel buitenlands beleid heeft als doelstelling de spelregels buiten de eigen grenzen vorm te geven, te beïnvloeden of te bepalen.

De tabel onderaan het artikel geeft schematisch het multidimensionele karakter van een structureel buitenlands beleid weer. Het biedt

ook een overzicht van de diverse, onderling met elkaar verbonden clusters die kunnen worden aangepakt via een structureel buitenlands beleid. In die zin heeft deze tabel zowel een analytische als normatieve functie: het kan dienen als een checklist voor zowel het evalueren van bestaand buitenlands beleid als voor het vormgeven en verbeteren van buitenlands beleid.

Hoe kunnen we concepten als 'human security' en 'societal security' toepassen in de studie van buitenlands beleid die traditioneel vooral op naties en, meer recentelijk, ook op internationale en supranationale organisaties is gericht?

Enige bijkomende uitleg is vereist bij de 'mentale structuren'. Deze (immateriële) mentale structuren slaan op de mate waarin materiële structuren – bv. politieke structuren zoals democratie, of juridische structuren zoals de rechtsstaat - door zowel de elite als de bevolking in een ander land als de legitieme, 'normale' structuren worden aanzien. Concreet: het geeft aan in welke mate bijvoorbeeld democratische structuren in een land zijn ingevoerd onder druk van het Westen, of als voorwaarde om economische steun of voordelige handelsakkoorden te krijgen, dan wel omdat ze door de elite en bevolking van dat land als evidente en legitieme structuren worden aanzien.

De aandacht voor 'mentale structuren' houdt ook verband met een ander centraal kenmerk van het concept 'structureel buitenlands beleid': duurzaamheid. We kunnen maar spreken over een succesvol structureel buitenlands beleid indien de structuren die worden gecreëerd

duurzaam blijken te zijn. En die duurzaamheid hangt af van diverse factoren: de mate waarin in het buitenlandse beleid rekening wordt gehouden met alle relevante structuren en niveaus; de wijze waarop structuren zijn tot stand gekomen; de mate waarin rekening wordt gehouden met het 'ownership' principe; de mate waarin rekening is gehouden met de endogene factoren in het land of de samenleving waar men structuren wil beïnvloeden, enz. Dit laatste vereist dat het Westen moet bereid zijn om de eigen structuren kritische te evalueren en te aanvaarden dat ze in andere regio's anders kunnen worden ingevuld.

Dit laatste vereist dat het Westen moet bereid zijn om de eigen structuren kritische te evalueren en te aanvaarden dat ze in andere regio's anders kunnen worden ingevuld

Wanneer we kijken naar het buitenlandse beleid van de EU kunnen we verschillende voorbeelden vinden van een structureel buitenlands beleid – voorbeelden die in het boek meer in detail worden besproken. Het belangrijkste succesvolle voorbeeld is het beleid dat de EG/EU sinds eind jaren '80 voerde tegenover de Centraal- en Oost-Europese landen, waarbij de EG/EU via een actief beleid de ontwikkeling van nieuwe politieke, economische en juridische structuren ondersteunde. Een ander voorbeeld is het huidige EU-beleid tegenover de Balkan, waarbij het voor een deel van die landen echter nog te vroeg is om al te oordelen over de duurzaamheid van de structurele veranderingen. Voorbeelden van een mislukt structureel buitenlands beleid zijn het Euro-Mediterrane Partnerschap en het EU-beleid tegenover de Palestijnse Gebieden, waarbij de redenen voor het falen onder meer te zoeken zijn bij het grotendeels negeren van zowel het individuele

en maatschappelijke niveau als van de erg belangrijke 'mentale structuren'.

Het voorbeeld van de Balkan illustreert de complementariteit tussen een "structureel buitenlands beleid" en wat we in het boek aanduiden als "conventioneel buitenlands beleid" (dat meer gericht is op het aanpakken van conflicten en crisissen, waarbij diplomatie en militaire macht cruciale elementen zijn). Het huidige structureel buitenlands beleid tegenover de Balkan is slechts mogelijk geworden nadat het Westen eerst via een conventioneel buitenlands beleid Servië militair heeft verslaan, en vervolgens via diplomatieke onderhandelingen een vredesakkoord en toegevingen heeft kunnen afdwingen. Maar omgekeerd was een dergelijk vredesakkoord geen waarborg voor duurzame vrede in de Balkan, en diende dit conventioneel buitenlandse beleid te worden aangevuld door een structureel beleid (zoals nu ontwikkeld via de Stabilisatie- en Associatieakkoorden met de Balkanlanden, via omvangrijke economische en financiële steun, via de uitbouw van de rechtsstaat door de ESDP-operatie in Kosovo, enz.).

Er zijn ook voorbeelden van een structureel buitenlands beleid ontwikkeld door andere actoren. Het meest succesvolle voorbeeld is wellicht het Amerikaanse beleid na de Tweede Wereldoorlog, waarbij Washington structuren promootte die erg duurzaam bleken te zijn, zowel in West-Europa (via onder meer het Marshall Plan, het promoten van democratie en vrije handel, het promoten van Europese integratie) als op globaal vlak (via het Bretton Woods systeem, met de dominantie van de Dollar en de creatie van IMF en Wereldbank). Een voorbeeld van een totaal mislukt structureel buitenlands beleid is het recente Amerikaanse beleid tegenover het Midden-Oosten, waarbij Washington onder impuls van de Neo-Conservatives de politieke en economische structuren in de regio fundamenteel wilden

veranderen na de militaire overwinning tegen Irak.

De relatie tussen de EU en de andere – oude en opkomende – ‘structural powers’ is dan ook niet toevallig het centrale thema van het laatste hoofdstuk van het boek.

Tot slot: één van de grote uitdagingen voor de EU is of de EU er zal in slagen om ook buiten het Europese grondgebied een succesvol en aantrekkelijk structureel buitenlands beleid te ontwikkelen. Dit zal nodig zijn indien de EU wil vermijden dat de door het Westen gepromote

structuren steeds meer worden weggedrukt door de twee opkomende en steeds populairder wordende structurele machten: China en het ‘Islamisme’. De relatie tussen de EU en de andere – oude en opkomende – ‘structural powers’ is dan ook niet toevallig het centrale thema van het laatste hoofdstuk van het boek.

NIEUW: “Exploring EU Foreign Policy”
<http://www.exploring-europe.eu/foreignpolicy>
 --- Online Resource Guide & Website
 Companion ---

Figuur 1: Structureel buitenlands beleid: structuren en niveaus

		STRUCTURES				
		Political	Legal	Socio-economic	Security	Mental
L E V E L S	Individual					Legitimacy
	Societal					
	State					
	Interstate					
	Intersocietal					
	Regional					
	Interregional					
	Global					

Bron: Stephan Keukeleire and Jennifer MacNaughtan, ‘The Foreign Policy of the European Union’, Basingstoke: Palgrave Macmillan (The European Union Series), 2008, p. 28.

Europa en Turkije

De stagnatie van een belofte

Door: Marian CRAMERS

In december 1999 werd Turkije tijdens de top van Europese Raad in Helsinki officieel erkend als kandidaat-lidstaat. In de jaren sinds die bijeenkomst is gebleken dat dit een behoorlijk controversiële beslissing was, zowel op het Europese vasteland als in Turkije zelf, en ook vandaag is de storm nog lang niet geluwd. De oude, bijtende, politieke zweren die Turkije omringen lijken maar niet te helen, met de regelmaat van de klok steken er nieuwe de kop op en de hervormingen zoals ze nu plaatsvinden beantwoorden geheel niet aan de hoge verwachtingen van de EU. Op 3 maart kon ook EU-Commissaris voor Uitbreiding Olli Rehn die conclusie niet meer uit de weg gaan in zijn toespraak voor de Conferentie voor Constitutionele Hervormingen in Turkije. Hij liet er geen twijfel over bestaan dat deze hervormingen, maar ook respect voor de mensenrechten, de principes van de democratie en van de rechtsstaat een conditie sine qua non zijn voor een Turks EU-lidmaatschap.

Los van de vraag of die westerse waarden wel zo uniform zijn als men doet uitschijnen, raakt deze lichte hysterie rond religie eigenlijk alleen maar aan de oppervlakkige buitenkant van de problemen met Turkije en haar toenadering tot de EU.

Er is nooit echt veel steun geweest bij de Europese bevolking voor een uitbreiding richting Istanbul en de cijfers liegen er dan ook niet om: al vanaf het begin gaat het aandeel van de burgers dat zich ertegen verzet alleen maar in stijgende lijn en sinds 2005 is volgende de Eurobarometer ook de psychologische grens

van 50% overschreden. Ook na dat punt zijn de zaken er niet rooskleuriger op geworden. De kranten stonden bol van berichten rond de weigering tot erkenning van de Armeense genocide, de inval in het Koerdische deel van Irak, de kwestie rond de hoofddoeken aan Turkse universiteiten en aansluitend daarbij ook de religieuze nuances die de president van Turkije Abdullah Gül en zijn echtgenote zo gedecideerd tentoonspreiden in de officieel seculiere staat. Het mist zijn effect niet. De FT/Harris poll van juni 2007 gaf aan dat nog slechts 21% van de Duitse en 16% van de Franse kiezers Turkije welkom heten binnen de Unie.

Analyses hierover gaan er steevast vanuit dat dit vooral voortkomt uit de angst voor Islam en een voortschrijdende Islamisering van Europa. Sinds New York, Madrid en Londen op hun grondvesten daverden ligt Samuel Huntington en zijn clash of civilizations op de lippen van menig politicus of journalist, en het heeft er alle schijn van dat dit idee ook in Europa een vruchtbare bodem heeft gevonden. Het al dan niet compatibel zijn van de Islam met de 'westerse waarden' vormt de kern van een debat dat grote menigtes weet te raken. Maar, los van de vraag of die westerse waarden wel zo uniform zijn als men doet uitschijnen, raakt deze lichte hysterie rond religie eigenlijk alleen maar aan de oppervlakkige buitenkant van de problemen met Turkije en haar toenadering tot de EU. Wie er de rapporten van de Europese Commissie op naslaat komt al snel tot de vaststelling dat dit land nog een lange en ingrijpende weg af te leggen heeft en dat het carrousel van de verandering momenteel bijzonder traag loopt.

De kwestie rond de erkenning van Cyprus blijft muurvast zitten, tot in die mate dat onderhandelingen hierover met de EU nog steeds niet werden opgestart. Gezien het feit dat Grieks-Cyprus nu al enige tijd een lidstaat is, geeft de vasthoudendheid van Turkije hier de nodige problemen en kan men zich hier in de toekomst nog aan zware politieke spanningen verwachten. Tussen Griekenland en Turkije zelf worden er wel pogingen ondernomen om tot een soort wankel verstandhouding te komen, maar de uitbreiding van de Griekse territoriale wateren en de scherpe waarschuwingen vanwege Turkije hierover blijven als een dreigende casus belli in de lucht hangen. Een ander onderwerp waar de rapporten echter veel uitgebreider op ingaan is de al decennialang bestaande discriminatie van de Griekse, Roma en Armeense maar ook en vooral de Koerdische minderheid.

De Koerden maken in Turkije een vijfde van de bevolking uit, maar toch is het voor deze mensen niet mogelijk om in hun eigen taal scholen op te richten, zijn ze zeer beperkt in hun culturele rechten en zijn de geleverde inspanningen om hun socio-economische situatie te verbeteren quasi verwaarloosbaar. Onnodig te zeggen dat de recente militaire operaties tegen de Koerdische PKK-rebellen, die zelfs tot invallen in het Koerdische deel van Irak leidden, op dat vlak alleen maar meer

verbeten bitterheid met zich meebrachten. De EU eist hier verbeteringen, Turkije komt moeizaam of geheel niet over de brug en weigerde zelfs een aantal verdragen te bekrachtigen die moesten instaan voor de bescherming van politieke, religieuze en etnische minderheden. Wat betreft de militaire acties die aan de grens met Irak en ver voorbij die grens plaatsvonden, stelt de EU dat ze het Turkse recht om zich te verdedigen erkent, maar dat men disproportionele offensieve reacties moet vermijden. De mensenrechten en de territoriale integriteit van de Iraakse staat moeten te allen tijde gerespecteerd worden. Er zijn echter nog andere groepen binnen Turkije die het zwaar te verduren hebben. De kloof tussen mannen en vrouwen op vlak van onderwijs, gezondheidszorg, tewerkstelling en politieke participatie blijft hemelsbreed en geweld tegen vrouwen, gedwongen huwelijken en eremoorden zijn nog steeds wijdverspreid.

Onnodig te zeggen dat de recente militaire operaties tegen de Koerdische PKK-rebellen, die zelfs tot invallen in het Koerdische deel van Irak leidden, alleen maar meer verbeten bitterheid met zich meebrachten.

Voor zover de regering al maatregelen neemt om deze situatie te verbeteren, slaagt ze er absoluut niet in dat te vertalen in een sociale realiteit. Dit geldt ook voor kinderarbeid, de marginale positie van mentaal en fysieke gehandicapten en geweld tegen homoseksuelen. Ook de vorming van vakbonden naar westers model blijkt geen sinecure te zijn, aangezien het recht op staking en de vrijheid van vereniging nog met veel voorbehoud behandeld worden.

Een onmiskenbaar blok aan het been van elke hervorming in Turkije is corruptie, en weer blijken de maatregelen die hiertegen getroffen werden geheel ontoereikend om een probleem van een dergelijke omvang aan te pakken. Een andere doorn in het oog van de Europese Commissie zijn de martelingen en mishandelingen die, zij het nu op kleinere schaal, nog steeds plaatsvinden in gevangenissen en detentiecentra doorheen het land.

Elk binnenlands protest tegen een van de vele hardnekkige wantoestanden in Turkije wordt snel en veelvuldig de mond gesnoerd aan de hand van het intussen beruchte artikel 301 van de Strafwet dat een belediging van de 'Turkse aard' strafbaar maakt. In ontelbare gevallen werden journalisten, wetenschappers, tot zelfs de Turkse Nobelprijswinnaar Orhan Pamuk, voor de rechter gedaagd en veroordeeld bijvoorbeeld voor het zelfs maar ter sprake brengen van de Armeense genocide van begin vorige eeuw.

Turkije reageert vaak verbolgen over het paternalisme bij dit soort uiteenzettingen en verwijst daarbij veelvuldig naar staten die al EU-lid zijn en evengoed te kampen hebben met situaties in hun land die niet minder ernstig moeten genomen worden. In Roemenië is men evengoed vertrouwd met corruptie en de discriminatie van bijvoorbeeld de Roma-zigeuners, in Groot-Brittannië hebben de vakbonden ook hun lijstjes van punten waarop de overheid hen tegenwerkt, in de kwestie rond Cyprus is Griekenland eveneens niet bereid veel water bij de wijn te doen. Turkije is hierbij sterk van mening dat de harde houding van de EU voortkomt uit een afkeer van het moslimkarakter van deze potentiële nieuwe lidstaat, en dat het op deze manier uitstel van executie wil zoeken. Bij het doorlopen van de verslagen is het echter moeilijk om niet te concluderen dat de commissie wellicht eerder een afkeer heeft van de genoemde mensenrechtenschendingen, en

hiervan dus logischerwijze ook een prioriteit wil maken. De religieuze controverse zoals ze er is in Turkije is niet van die aard dat ze snel allesoverheersend zal worden. Daarvoor kent Turkije een te lange geschiedenis als stabiel, seculier land en daarvoor zijn er nu ook te veel ogen en belangen die de zaak nauwlettend in de gaten houden. Wat betreft de vergelijking met andere huidige lidstaten moet men wellicht in het achterhoofd houden dat men van geen enkel land, ook van Turkije niet, verwacht meteen het walhalla van de politieke perfectie te bereiken. Net zoals bij de vorige golven van uitbreidingen is het ook nu eerder de bedoeling een constructief proces in gang te duwen dat later dan op een gecontroleerde manier een eigen leven kan gaan leiden.

De wrange bloemlezing uit de rapporten van de commissie, want meer dan een bloemlezing is het niet, brengt onvermijdelijk een belangrijke paradox naar boven. Enerzijds is het feit dat Turkije zware hervormingen zal moeten doorvoeren om haar plaats te kunnen innemen binnen de Unie een gegeven dat niet echt ter discussie staat. Zowel van uit moreel, politiek als vanuit economisch standpunt zou het niet verantwoord zijn de zaken te laten zoals ze er nu voorstaan. Maar het is nog niet helemaal

duidelijk in hoeverre de EU-doelstellingen voor Turkije realistisch zijn, zeker wanneer men de recente politieke ontwikkelingen in het land in acht neemt. EU-commissaris Olli Rehn vermeldt ook in zijn redevoering dat de vertraging van het hervormingsproces deels te wijten is aan bepaalde sociale groepen die vrezen dat de prijs die zal moeten betaald worden voor het Europees toegangsticket buitensporig hoog is. Dit is niet zomaar uit de lucht gegrepen. Volgens een peiling van de krant Milliyet in 2006 staat slechts een derde van de Turken achter het kandidaat-lidmaatschap van hun land, en dit aantal neemt gestaag af.

Op dit moment vormt de Europese Unie een levensgrote incentive om hierin echt resultaten te bereiken, als dat zou wegvallen is het nog maar de vraag wat daarvan gaat overblijven en wat dan de gevolgen zullen zijn.

Anderzijds, in het geval dat Turkije niet over de politieke wil, de electorale legitimiteit of de financiële mogelijkheden blijkt te beschikken om de hervormingen door te drukken, en de gestelde Europese sine qua non condities ook effectief op de 'non' uitdraaien, wordt men evengoed geconfronteerd met een moreel probleem. Op dit moment leven er miljoenen mensen in Turkije in omstandigheden die in het licht van de universele mensenrechten niet te rechtvaardigen zijn. Daarnaast is het voor Turkije ook levensnoodzakelijk dat haar economie, infrastructuur en investeringsklimaat op punt gesteld worden om in een geglobaliseerde wereld een duurzame groei te kunnen verzekeren. Op dit moment vormt de Europese Unie een levensgrote incentive om hierin echt resultaten te bereiken, als dat zou

wegvallen is het nog maar de vraag wat daarvan gaat overblijven en wat dan de gevolgen zullen zijn. Men zou kunnen stellen dat de Europese Unie ook een zekere verantwoordelijkheid draagt door haar engagement in een land waarover men nooit echt veel illusies heeft gehad. De situatie van Turkije wordt al eens vergeleken met die van Kroatië, een andere kandidaat-lidstaat die later dan Turkije in de onderhandelingen stapte en nu al op het punt staat om het kroontje in ontvangst te nemen. Dit is echter geen juiste parallel, de schaal en de complexiteit van de Turkse problematiek is oneindig veel groter. Daarnaast wordt de recente beperkte wederopstanding van de Islam in Turkije zowel in binnen- als in buitenland zodanig met argusogen gevolgd dat het veel politieke aandacht en energie weghaalt van zaken die misschien nauwer aan het hart van de Commissie liggen.

Een uiterst complex probleem heeft maar zelden een simpele conclusie en dat is hier niet anders. Het zou te gemakkelijk zijn te besluiten dat de Turkse overheid van zodanig slechte wil is dat zij de hervormingen uit politieke weerszin slechts mondjesmaat doorvoert. Zowel voor de EU als voor Turkije zijn er te veel invloedrijke factoren in het spel om uit te gaan van een zuivere dualiteit. Het is echter wel zo dat Turkije, zowel de regering als de bevolking, zou moeten inzien dat ze in dit proces snel haar krediet verliest en dat, als ze het ernstig meent met het EU-lidmaatschap, ze dringend haar prioriteiten moet stellen. De Europese Unie biedt een unieke kans voor dit land om definitief de 21ste eeuw binnen te stappen. Dat die kans niet op een zilveren blad maar in een gereedschapskist wordt aangeboden, maakt ze zeker niet minder waardevol.

The cult of organic imposed on Africa Starved by the rich

By: Waldo VANDERHAEGHEN

Last week I met up with a friend who is passionate about organic food. No pesticides for her, no large industrial farms and certainly no Frankenstein food. She is not alone in this, the movement for the promotion of the so called organic food gains more and more supporters. Their ideal world consists of locally grown food on small family farms instead of the current large factory farms with a large carbon footprint. They strive to abandon the use of synthetic chemical fertilizers, pesticides and genetically modified organisms and wish to eat crops who are grown organically instead. Animals should be able to range freely instead of being locked in small cabins. Greenpeace, Oxfam and others, including my friend, wish to see "slow" food rather than fast food.

After listening to her commercial I was left wondering what the desirability was of organic agriculture for the peasant trying to make ends meet. Is organic agriculture really the best option for the impoverished of this world? Are we in fact not imposing the richest of tastes on the poorest of people? Are the rich starving the poor?

The post-materialist fantasy is an actual reality for most African peasants.

Robert Paalberg makes in his book "Starved for Science: How Biotechnology is Being Kept Out of Africa" a strong case that this is indeed the case. Wealthy countries are blocking biotechnological progress from deprived regions like Africa by giving adverse incentives while the African peasants are the ones who most need it. In former times numerous countries had to deal

with famines as the weather didn't cooperate, population growth was too high or crops were contaminated by diseases or insects. Several green revolutions during history have put an end to this, recent examples being Mexico, India and other parts of Asia. Africa however has not been able to put an end to the medieval situations of crop shortages and famines, they are stuck in organic agriculture.

Africa's organic farms

Oxfam, Greenpeace, Friends of the Earth and my friend advocate a generalized organic agriculture, but how might such an idealized food system actually look like? Robert Paalberg points to Africa. The post-materialist fantasy described earlier is an actual reality for most African peasants. This might look good at first glance but a second look makes you think twice. The drive up to the farm is exhilarating with red soil underneath, the blue beauty of the sky and arid vistas. As at the end of the road the two-lane tarmac makes place for rutted dirt, one eventually comes to meet the people. The fields at that end of the road are populated with hardworking people yet they are obviously poor. They do not use chemical fertilizers, have no knowledge of irrigation, improved seeds are absent and with their meager crops they earn less than a dollar a day. Two third of the African population still depends on this kind of farming that may be organic yet provides them little income and little nourishment.

In the coming decades, Africa will have to feed a population that is expected to increase from around 850 million today to more than 1.8 billion in 2050. But at the current pace, it is estimated that Africa will be able to feed less than half of its population by 2015. A major increase in agricultural productivity is absolutely essential. If we look to the feasibility of this, one has to conclude that technology is the only answer. In the last four decades in Africa, less than 40 percent of the gains in cereal production came from increased yields. The rest was from expansion of the land devoted to arable agriculture. The problem of this expansion is that it comes at the expense of forests, soil fertility and water.

When the U.S. Agency for International Development was still devoting 25 percent of its official development assistance to the modernization of farming at the end of the 80s, it is merely one percent today.

Increasing production by increasing yield on existing areas, employing methods such as improved plant varieties, mineral fertilizers and irrigation in dry areas has proven necessary yet problematic in Africa. Power machinery is almost absent with only two tractors for every thousand agricultural workers, irrigation is used with only 4 percent of the crops, traditional crop varieties are still used on more than two thirds of all cropland instead of the scientifically improved varieties and animals still have to look for their own food instead of being fed, what would give better results. The use of chemical fertilizer per hectare is only one tenth of the industrial world average, insecticides and herbicides are unaffordable, weeding is done by children who should be at school and genetically engineered crops are not grown because African

governments follow Europe and have not approved such crops for use.

All this makes African farms very organic which makes the post-modern dreamers very happy. That these kind of farms are therefore also poor and non productive is not thought of by the defenders and propagators of this ideal post-modern world of slow food. But they should think of this. Population growth this year is close to 15 percent while the agricultural production per capita has fallen 19 percent below the level of 1970. Unless African agriculture will reform its current organic agriculture and start apply modern agricultural science, it comes to depend more and more on imported food aid.

Are the rich countries imposing the richest of tastes on the poorest of people?

The post-modern dreamers of the North are the reason for the harsh reality of the African peasant. However oversimplified this can be, there is a core of truth in it. As the organic dreamers of the rich countries in the north gained the momentum and all more adherence, the support for science-based farming in the 1980s sharply diminished. This resulted in catastrophic neglect for the modernization of farming. When the U.S. Agency for International Development was still devoting 25 percent of its official development assistance to the modernization of farming at the end of the 80s, it is merely one percent today. The statistics for the World Bank aren't any better with a drop from almost 30 percent to the current 8 percent. Agricultural modernization is the way out of poverty and Europeans should know that. For agricultural revolution has once enabled the European farmers to escape poverty with the British agricultural revolution in the 18th and 19th century spreading across Europe and eventually facilitating the industrial revolution. But some official donors and nongovernmental agencies are non the less still trying to block farm modernization in Africa. And then we don't even speak of the European governments and NGOs

who promote regulatory systems that block the use of genetically engineered crops, including crops capable of resisting insects without pesticide sprays.

In Europe only 4 percent of cropland is currently being farmed organically (and less than 1 percent in America), but Africa, so does the West seem to demand, has to be 100 percent

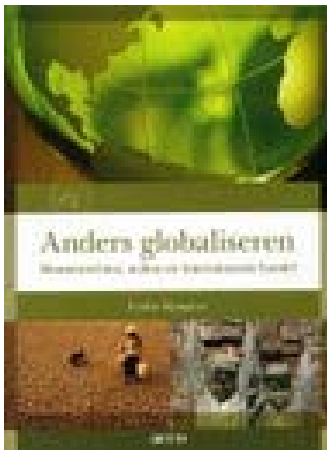
organic. By this approach, perhaps unknowingly, the affluent countries are imposing the richest of tastes on the poorest of people. This way the African peasant stays organic but poor. This way the rich are starving the poor.

From The Rational European Blog:
<http://rationaleuropean.wordpress.com/>

Boekrecensie

Anders Globaliseren – Cedric Ryngaert

Door: Peter Tom JONES

In het boek *Anders globaliseren* steekt Cedric Ryngaert, docent internationaal recht, van wal met de vaststelling dat andersglobalisten, in tegenstelling tot antiglobalisten, niet tegen globalisering op zich zijn: “Andersglobalisten pleiten voor een andere globalisering, dit is een globalisering waarin niet de economie, maar de mens, zijn cultuur, het milieu, de mensenrechten,... centraal staan.” (p. 10) Daarom zijn zij voorstander van een “internationaal juridisch kader dat duidelijk maakt dat commerciële waarden niet zomaar

beschavings- en milieuerfgoed aan de kant kunnen schuiven. Zonder een juridisch kader zou de wereld ten prooi kunnen vallen aan het dictaat van de economie en zouden sociale cohesie en duurzame ontwikkeling op de helling komen te staan.” (p. 10) Over dit mondiaal juridisch kader gaat Ryngaerts boek. Het internationale recht staat centraal.

Dit vlot en helder geschreven boek kadert in de serie *Wereldvisie* die als taak heeft “de activiteiten van de Verenigde Naties in ruime zin kritisch in kaart [te] brengen.” Aan de basis van deze monografie ligt de vaststelling dat het hedendaagse globaliseringsmodel, naast een heel aantal voordelen, ook een keerzijde heeft. Ongebreidelde economische expansiedrang kan nefast zijn voor arbeidsnormen, mensenrechten en het mondiale milieu. In het eerste deel van het boek onderzoekt de auteur in hoeverre multinationale ondernemingen er kunnen toe gebracht worden zich maatschappelijk verantwoord te gedragen. Het tweede deel houdt zich bezig met de vraag of de vrijhandelsregels van de

Wereldhandelsorganisatie verzoend kunnen worden met duurzame ontwikkeling. De belangrijkste troef van dit werk is dat het een lezenswaardig overzicht geeft van wat de (inter)nationale wetgeving vandaag te bieden heeft ten aanzien van het reguleren van de globalisering. Anderzijds is de auteur mijns inziens te bescheiden in het formuleren van structurele oplossingen. Ryngaert is op zoek naar een middenweg: "We willen zo veel mogelijk recht doen aan de legitieme belangen van alle relevante actoren: het winststreven van ondernemingen, het recht op ontwikkeling van ontwikkelingslanden, [...] de mensenrechten van lokale arbeiders en gemeenschappen, en het belang van het milieu als een globaal publiek goed." (p.11) De vraag is echter of een reële duurzame ontwikkeling wel zo eenvoudig te realiseren is. Zijn er dan alleen maar winnaars?

Regulering van multinationale ondernemingen

In het eerste deel van het boek schrijft Ryngaert dat in principe multinationale ondernemingen vandaag al verplicht zijn de mensenrechten te respecteren en "het milieu niet te vervuilen" (p.69). Tal van landen hebben wetten

uitgevaardigd die de activiteiten van ondernemingen moeten reguleren. Die wetten zijn meestal de implementatie van internationale regels, waardoor een staat tegenover andere staten de verplichting op zich heeft genomen om die regels na te leven en ervoor te zorgen dat geen enkele (rechts)persoon ze overtreedt. In die zin kan een onderneming aansprakelijk gesteld worden voor het schenden van de mensenrechten. De hamvraag luidt echter of ondernemingen rechtstreeks verplichtingen hebben op basis van het internationaal recht: "Kunnen ondernemingen het internationaal recht schenden, ook als de staat waar ze actief zijn hen niets ten kwade duidt en misschien zelfs niet eens gebonden is door internationale mensenrechtenverdragen?" (p. 69-70) In het huidige juridische kader toont Ryngaert aan dat er erg weinig minimumnormen zijn die rechtstreeks verplichtingen scheppen voor ondernemingen.

De vraag is echter of een reële duurzame ontwikkeling wel zo eenvoudig te realiseren is. Zijn er dan alleen maar winnaars?

Het zijn immers staten die internationale regels maken en het zijn als dusdanig staten die er ook aan onderworpen zijn. Het debat over de maatschappelijke verantwoordelijkheid van multinationals zou veel minder dringend zijn als staten zelf hun verantwoordelijkheid zouden opnemen. Helaas gebeurt dat te weinig, zo geeft Ryngaert toe. Ofwel zijn staten te zwak om toezicht te houden op de eerbiediging van de mensenrechten op hun grondgebied; ofwel knijpen ze graag een oogje dicht om te voorkomen dat westerse multinationals hun investeringen terugtrekken. Anderzijds wordt het al wel aanvaard dat ondernemingen vandaag reeds aansprakelijk zijn voor zeer

ernstige schendingen van de mensenrechten zoals genocide, slavernij of foltering. Maar, zo oppert Ryngaert, ondernemingen zijn vandaag niet rechtstreeks aansprakelijk voor andere schendingen van de mensenrechten, zoals het naast zich neerleggen van fundamentele arbeidsnormen. Ryngaert erkent dat vrijwillige initiatieven en zelfregulering, die eind jaren '90 van de vorige eeuw onder druk van de andersglobaliseringsbeweging opkwamen, mogelijk niet het gewenste effect sorteren. Een dwingender juridisch kader is gewenst. Daarom lanceert hij enkele voorstellen, gaande van globale kernstandaarden, verplichte 'mensenrechteneffectenrapporten' (n.a.v. milieueffectenrapporten) tot het oprichten van een internationale rechtbank zodat ondernemingen verplicht worden verantwoording af te leggen aan de internationale gemeenschap. Dit is het meest uitdagende deel uit het boek. Na bijna drie decennia van 'dereguleren' is er opnieuw ruimte om te zeggen dat we juist behoefte hebben aan nieuwe (internationale) regulering.

Wereldhandelsorganisatie (WTO), vrijhandel en milieu

In het tweede gedeelte van het boek onderzoekt Ryngaert in hoeverre er een conflict bestaat tussen (internationale) vrijhandel en milieu. Hoe verenigbaar zijn de WTO-regels met handelsbelemmeringen voor milieudoeleinden (al dan niet gebaseerd op een Multilateraal Milieuakkoord (MEA))? Kunnen landen de import weigeren van bijvoorbeeld vis die op niet-duurzame wijze tot stand is gekomen of van elektrische apparaten die geproduceerd zijn op een klimaatvriendelijke manier?

De auteur gaat er prat op dat de bestaande WTO-regels, anders dan heel wat activisten zouden denken, "niet per se vijandig zijn tegenover handelsbelemmerende maatregelen"

(p. 87). Zo bevat de pre-ambule van het WTO-akkoord van Marrakech een verwijzing naar het belang van duurzame ontwikkeling. Vooral artikel XX van de GATT-akkoorden (de voorloper van de WTO) is relevant inzake het milieu. Dit artikel bevat een aantal uitzonderingen op de verplichtingen die leden hebben

Na bijna drie decennia van 'dereguleren' is er opnieuw ruimte om te zeggen dat we juist behoefte hebben aan nieuwe (internationale) regulering.

krachtens GATT. Een WTO-lidstaat mag maatregelen nemen die "noodzakelijk zijn om leven en gezondheid van mensen, dieren en planten te beschermen." (p. 88) Zoals bij elke wetgeving is dit helaas een vage uitdrukking, wat maakt dat de situatie in vele gevallen zeer onduidelijk is. Ryngaert beschrijft vervolgens een aantal casussen die bekend in de oren zullen klinken bij vele andersglobalisten: het Tonijn-Dolfijn-dispuut tussen de VS en Mexico en het Garnaal-Schildpad-geschil tussen de VS en een aantal Aziatische landen. In beide gevallen ging het over een VS-verbod op import van een 'product' (tonijn resp. garnalen) dat op een dierenvriendelijke wijze werd gevangen (ten nadele van resp. dolfijnen en schildpadden). Ryngaert voert aan dat de beslissing van de WTO in dit tweede geschil een mijlpaal vormt in de strijd voor meer erkenning van milieuoverwegingen in het internationale handelssysteem: "In 1991, in het 'Tonijn-Dolfijn'-dispuut, had een GATT-panel nog beslist dat een land de import van een bepaald product niet kon weigeren onder verwijzing naar de wijze waarop dat product tot stand was gekomen, hoe onverantwoord die totstandkoming ook was vanuit natuurbehoudperspectief. Voor de GATT

was de tonijn die met dolijnvriendelijke visnetten gevangen was dezelfde als de tonijn die met dolijnonvriendelijke netten gevangen was." (p. 95) Volgens de GATT-akkoorden mochten landen immers niet discrimineren op basis van niet-productgerelateerde proces- en productiemethoden. Maar, zo voert Ryngaert aan, in het daaropvolgende Garnaal-Schilpad-geschil heeft de WTO wél de deur opengezet voor de toelaatbaarheid van discriminatie op basis van die niet-productgerelateerde productiemethodes, zij het dan onder zeer strikte voorwaarden (non-discriminatie, transparantie, onderhandelingen). Deze evolutie is volgens Ryngaert het bewijs dat de WTO 'het milieu' wel degelijk belangrijk acht. Anderzijds geeft de auteur toe dat het jammer is dat de WTO een quasi-monopolie heeft over de beslechting van geschillen over de relatie tussen handel en milieu, omdat "de WTO-experten nu eenmaal een handels- en geen milieuachtergrond hebben." (p. 107) Verderop in het boek erkent de auteur ook dat er ernstige spanningen zijn tussen vele MEA's en de WTO-regels. Op het vlak van klimaatverandering is het maar de vraag of bijvoorbeeld Europese landen belastingen (border adjustment taxes) mogen heffen op de invoer van klimaatonvriendelijk geproduceerde goederen uit landen die het Kyoto-protocol niet geratificeerd hebben. Ook tal van andere klimaatvriendelijke maatregelen, zoals subsidies voor hernieuwbare energie, energie-efficiëntiestandaarden, klimaatvriendelijke openbare aanbestedingen etc., kunnen tot problemen leiden onder het WTO-regime omdat zij "de handelsstromen kunnen belemmeren" (p. 125) (sic).

Neoklassieke milieueconomie versus ecologische economie

Dit brengt me tot mijn grootste kritiek op het boek van Ryngaert en de hierin impliciet aangenomen basisveronderstellingen. De

spanning tussen de WTO-regels en de noodzaak om een proactief klimaatbeleid te voeren, illustreert als geen ander dat het WTO-regime zelf achterhaald is. Het gehanteerde preanalytische uitgangspunt, om een term te gebruiken van de ecologische econoom Herman Daly, gaat al te gemakkelijk uit van twee betwistbare stellingen: (1) Milieuproblemen kunnen worden opgelost door economische groei, nieuwe technologieën en internalisering van externe kosten. (2) Vrijhandel leidt per definitie tot welvaart en economische groei: de hele wereld is beter af indien alle landen zich specialiseren in die goederen waarin zij een zogenaamd 'comparatief voordeel' hebben – de theorie van de klassieke econoom David Ricardo, begin 19e eeuw. Oplossingen die vertrekken vanuit dit kader zijn ontoereikend voor een sociaalrechtvaardige en ecologisch duurzame wereldorde.

Die boodschap is ook geventileerd in de jongste rapporten van het VN-milieuprogramma (Global Environmental Outlook 4) en het VN-ontwikkelingsprogramma (Human Development Report 2007/2008). UNDP-afgevaardigde Antonio Vigilante formuleerde het als volgt: "In het rapport van dit jaar worden alle begrippen in vraag gesteld. Ontwikkeling, vooruitgang, economische groei, welzijn en veiligheid, alles

krijgt een andere invulling wanneer je het bekijkt vanuit het besef van de ecologische samenhang. De globale opwarming dwingt ons concepten die zo oud zijn als de Verlichting in vraag te stellen." (De Walsche, MO*, (50), p. 18) De economie opnieuw in relatie brengen met de ecologie, dat is de uitdaging waar we voor staan. Dat vereist een paradigmawissel in het denken over economie en ecologie. Thinking outside the box, zoals in de ecologische economie.

Ecologische economen beschouwen de economie als een open deelsysteem van de aarde. Zonder een gezond functionerend Ecosysteem Aarde kan er geen gezonde economie zijn. Het Ecosysteem Aarde is op zijn beurt een energetisch open maar materieel gesloten, niet-groeiend, eindig systeem. De toename van de schaal van het economisch deelsysteem is gelimiteerd door de beperkte omvang van de aarde als grondstoffenleverancier (sources) en als buffer om afvalstoffen en emissies op te nemen en te verwerken (sinks). De kern van de duurzaamheidsproblematiek is dat de wereldeconomie sinds midden jaren '80 de duurzame regeneratiecapaciteit van het Ecosysteem Aarde overschrijdt, met als meest gekende gevolgen de klimaatopwarming, het verlies aan biodiversiteit en het groeiende tekort aan zoet water. Volgens ecologische economen impliceert (sterke) duurzaamheid dat de mondiale economie opnieuw de beperkte draagkracht van de aarde moet respecteren. Om die maximale biofysische schaal te respecteren, zullen Westerse landen in de toekomst een ware duurzaamheidstransitie moeten ondergaan, waarbij hun totaal materiaal- en energiegebruik met een factor 10 moet dalen. Dit is een uitdaging van een totaal andere orde dan die van de klassieke "milieuvuiling" waar milieueconomen – en ook Ryngaert – het over hebben. Het gaat niet langer op te stellen dat de ecologische

duurzaamheids crisis kan worden opgelost door een beperkte internalisering van externe kosten. De zogenaamde marktfaling op het vlak van het milieu is geen uitzondering op de regel maar is veeleer alomtegenwoordig. Het gaat over een fundamentele systeemfout (zie verder).

**Handel is helemaal niet het
vermeende toverdrankje dat vanzelf
tot ontwikkeling leidt: alles hangt af
van de omstandigheden.**

Ook de plaats van vrijhandel moet worden herbekeken. De theorie van de comparatieve voordelen, die ook Ryngaert herhaaldelijk gebruikt, is vandaag irrelevant. Ricardo wees er op dat zijn theorie onderhevig is aan een flink aantal voorwaarden. Vandaag is aan geen enkele randvoorwaarde voldaan: kapitaal is mobieler dan ooit, oligopolies en monopolies zijn alomtegenwoordig en externe kosten worden zo haast niet geïnternaliseerd (cf. klimaat- en gezondheidsgevolgen van snel toenemende langeafstandsvervoer). Wanneer het gaat over landen die zeer natuurintensieve en exportgerichte groei nastreven, ontstaat een groot aantal andere ecologische schaduwkosten zoals habitatverlies, biodiversiteitsverlies, bodem-, water- en luchtverontreiniging, die helemaal niet opgenomen worden in de prijs die de (westerse) consument uiteindelijk betaalt. Ecologische economen wijzen er ook op dat naarmate de ruilvoet voor arme landen verslechtert, de mogelijkheid om externe kosten te internaliseren ook voortdurend kleiner wordt. Sommige auteurs stellen, enigszins sarcastisch, dat die 'externaliteiten' geen vorm van marktfaling zijn – zoals de theorie van de milieueconomie voorstelt – dan wel een kostenverschuivend succes', mogelijk gemaakt door asymmetrische machtsrelaties.

Conclusie: in de geglobaliseerde wereld van vandaag wordt niet voldaan aan Ricardo's vereisten. Dit betekent dat de theorie van de absolute voordelen de scepter zwaait, veeleer dan die van de comparatieve voordelen. En dit levert een totaal ander plaatje op. Internationaal kapitaal gaat op zoek naar die landen met de grootste absolute voordelen. Om kapitaal aan te trekken zien sommige landen in het Zuiden zich dan genoodzaakt hun, op zich al armetierige, ecologische (en sociale en fiscale) normen verder te verlagen om op die wijze een absoluut voordeel te behalen. De econoom James Boyce spreekt in deze context van een 'globalisering van de marktfaling': economische integratie verbindt imperfecte markten op milieuvernietigende wijze. Het resultaat is dan oneerlijke competitie mét netto ecologische kosten.

Het voorbeeld van de assemblagefabrieken (maquiladoras) in Mexico is bekend. De lagere milieunormen in Mexico hebben wellicht een belangrijke rol gespeeld in de delocalisatie van Amerikaanse bedrijven naar de grenszone in Mexico, met als gevolg banenverlies in de VS en ernstige milieuschade en gezondheidsproblemen in Mexico. Dat is net het omgekeerde van wat Ryngaert beoogt: een verdere vrijmaking van de handel die "staten die goederen en diensten op de meest efficiënte manier produceren, bevoordeelt." (p. 81) Zoals ook John Vandaele in zijn jongste

boek, *De stille dood van het neoliberalisme*, heeft aangetoond, is handel helemaal niet het vermeende toverdrankje dat vanzelf tot ontwikkeling leidt: alles hangt af van de omstandigheden.

Vanuit het pre-analytische kader van de ecologische economie krijgt internationale handel dan ook een totaal andere plaats toebedeeld dan bij de WTO én Ryngaert. Veeleer dan het maximaliseren van de internationale handel is er behoefte aan een zekere vorm van 'deglobalisering' (cf. Walden Bello van Focus on the Global South), de heroriëntatie van de economieën van het Zuiden van een exportgerichte groei in het kader van de wereldwijde markt naar productie voor lokale markten. In schril contrast met de karikatuur die er in het Westen vaak van wordt gemaakt, betekent de globalisering zeker niet de totale ontkoppeling ten aanzien van de wereldeconomie. Dit is geen ultradefensief protectionisme. Wél wordt een stelsel van 'economische subsidiariteit' vooropgesteld: regio's produceren de goederen die ze nodig hebben bij voorkeur zelf, vooral in het geval van voedingsmiddelen (cf. Dirk Barrez' *Koe 80* heeft een probleem), mits ze die kunnen produceren zonder al te exuberante kosten. In het andere geval is import op zijn plaats. De wereldeconomie moet zich ontwikkelen in een pluraliteit van ruimten (lokaal, nationaal, continentaal, mondiaal) die slechts gedeeltelijk met elkaar verbonden zijn. Essentieel is dat de landen in het Zuiden kunnen ontkomen aan de 'specialisatieval'. Dit impliceert dat zij de export van biocapaciteit (tegen te lage prijzen) moeten afremmen ten voordele van de eigen lokale markten en autonome technologische ontwikkeling. Handel heeft alleen zin indien deze landen in staat zijn producten voort te brengen met een hogere toegevoegde waarde. Gezien de biofysische onmogelijkheid om het Westerse model te kopiëren, heeft het Zuiden behoefte aan

alternatieve ontwikkelingspaden die aangepast zijn aan de specificiteiten van de lokale context. Met de woorden van de Indische Sunita Narain: "Omdat het Zuiden de pech heeft aan zijn 'ontwikkeling' te beginnen op een moment dat de wereld vol is, de grondstoffen uitgeput en de afvalputten verzadigd zijn, kunnen wij jullie model niet navolgen. Daarom is het ook de verdomde plicht van het Noorden om mee te zoeken naar een alternatief ontwikkelingsspoor, naar nieuwe vormen van moderniteit." (De Walsche, MO*, (43), p. 42) In die zin ben ik het wel volmondig eens met Ryngaert wanneer hij stelt dat het Noorden het Zuiden moet tegemoetkomen qua capaciteitsopbouw. Zelfs vanuit een verlicht eigenbelang doet het Noorden er goed aan te investeren in een (schone) technologieoverdracht naar het Zuiden, zoals ook uitdrukkelijk gevraagd wordt door vele klimaatwetenschappers en milieu-ngo's. Dit is een *conditio sine qua non* voor het vermijden van een absolute klimaatcatastrofe (een opwarming van meer dan 2°C ten opzichte van de pre-industriële temperatuur) die vooral het Zuiden sterk zal treffen. Voor velen is anders globaliseren een kwestie van leven of dood.

Peter Tom Jones (1973) is Burgerlijk Ingenieur Milieukunde, Doctor in de Toegepaste Wetenschappen en werkzaam als post-doctoraal onderzoeker aan de KULeuven. Hij publiceerde in diverse tijdschriften omtrent thema's als klimaat en ecologische economie. Hij is o.a. auteur van (samen met Roger Jacobs) *Terra Incognita: Globalisering, ecologie en rechtvaardige duurzaamheid* (GINKGO, Academia Press, Gent, 2006/2007) en (samen met Els Keytsman) *Het Klimaatboek: Pleidooi voor een ecologische omslag* (EPO, Berchem, 2007). Zie ook www.petertomjones.be en www.terrareversa.be, de denktank voor ecologische economie waar hij lid is.

